

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXV.

КВІТЕНЬ — 1974 — APRIL

Ч. 291

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор)

М. Г. Дальний, І. Д. Пишкало, Р. Рахманний,

П. І. Маляр

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 6.50 доларів
Австралія — 4.50 австралійських доларів
Франція — 25 франків
Англія — 1.75 фунта
всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.
Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

в Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

в Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskuj,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки: Ф. Кричевський: "Сімя", з триптиху "Життя".

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Ювілейні привітання проф. Ю. В. Шевельові	і
Ювілейні привітання письменниці Д. Гуменній	3
<i>В. Винниченко</i> — Між двох сил	5
<i>М. Ковшун</i> — Материне серце	11
<i>Д. Кислиця</i> — Від дискусії до діла	14
<i>Д. Кислиця</i> — Щоб українську гімназію мати якнайскорше	19
<i>І. Кейван</i> — Федір Кричевський	20
<i>О. Коновал</i> — Приєднання чи возз'єднання...	24
<i>О. Климчук</i> — Там, де Г. Шевченко написав "Заповіт"	26
<i>Д. Сіак</i> — Із новіших видань	27
<i>Б. Лесьман</i> — Солдат	31
Вісті з України	32

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Іван Деркач, Евергрин, США	\$50.00
Ол. Мельниченко, Голлівуд, США	15.00
І. Стойко, Лінколн Парк, США	10.00
Л. Гісо, Стерлінг Гайтс, США	7.00
П. Шанда, Торонто, Канада	7.00
В. Могин, Гамільтон, Канада	5.00
М. Бараник, Чикаго, США	3.50
С. Шмигуль, Сиракуз, США	3.50
К. Клепачівський, Зіон, США	3.50
С. Федосенко, Торонто, Канада	3.50
М. Коробець, Садбері, Канада	3.50
О. Шнурко, Міссіссага, Канада	3.50
І. Вискребець, Лондон, Канада	3.50
О. Іващенко, Раунд Лейк Біч, США	3.50
О. Сахно, Чикаго, США	3.50
Я. Волан, Лонгвілл, Канада	3.50
І. Мухин, Вінніпег, Канада	3.50
І. Козачок, Монреаль, Канада	3.50
М. Боровський, Вінніпег, Канада	2.50
О. Ільченко, Оттава, Канада	2.00
К. Дорковська, Торонто, Канада	2.00
П. Пауш, Едмонтон, Канада	2.00
П. Вакула, Пікерінг, Канада	2.00
А. Поліщук, Вестон, Канада	1.50
П. Діловський, Рочестер, США	1.50
Г. Возкодав, Торонто, Канада	1.50
М. Котульський, Торонто, Канада	1.00
М. Ковшун, Вітбі, Канада, на фонд сладщини П. Волиняка	6.50
А. Рибицький, Австралія	5.50
П. В., Австралія	5.00
А. Дейнеко, Австралія	3.00
І. Осмоловський, Австралія	1.50
Н. Когут, Австралія	1.50
М. Козак-Кармеліта, Австралія	0.50
А. Ураленко, Австралія	0.50

Всім щиро дякуємо за підтримку.

Редакція і Адміністрація
"Нових Днів"

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.
Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

Ювілейні привітання професорові Юрієві В. Шерехові-Шевельову

Лютий 1974

Дорогий Юрію Володимировичу!

Президія Об'єднання Українських Письменників "Слово" від усього свого членства вітає Вас з 65-річчям життя й 45-річчям Вашої літературної праці.

Ми, Ваші побратими пера—друзі й учні, однодумці й шанувальники, з приємністю стверджуємо, що перша Ваша публікація, яка датується 1929 роком, була на літературну тему. Це свідчить, що літературна критика — це Ваша пасія ще з юнацьких років. Віддаючи згодом чимало дослідницького часу і таланту лінгвістиці, Ви, одночасно, ніколи не зраджували літератури як мистецтва слова. Про це найкраще свідчить те, що у Вашому дуже поважному творчому доробку половина праць присвячена літературі. То ж не випадок, що в літературному процесі українського закордоння Вам належить почесне і провідне місце.

Після Другої світової війни саме від Вас і випадково найближчого тоді Вам кола літераторів вийшла ідея організованого літературного життя в еміграції. Ви були в центрі тієї невеличкої фюртівської групи відважних і далеких, що серед темної європейської ночі непевного 1945 року кинула ідею об'єднання, щоб спільними зусиллями рушити новим шляхом до життя і великої літератури.

МУР — Мистецький Український Рух — був Вашим втіленням тієї ідеї. Ви, багато років пізніше, про те "фюртівське зухвальство" з трішки підкресленою самокритичною іронією висловились так: "Того фюртівського вечора 1945 року перед пожадливими очима засновників МУР-у спалахнули блудні вогники нової ілюзії". Звичайно, Вам, що найактивніше тоді запалював ці вогники в душах своїх друзів, тепер вільно так писати. Але факти пережитої історії свідчать, що насправді ті вогники Вашої ідеї викликали у цілій нашій заляканій спільноті інстинкт самоорганізації й самооборони. А серед літераторів, як старших віком, так і тих, які щойно почали писати в остівських таборах чи під альпійськими бомбами Берліну, вони, ці фюртівські вогники, були сприйняті як перспектива й організуюча ідея. Тому так швидко й успішно постала реальна доба МУР-у, яка залишила в історії нашої еміграційної літератури значущий і вартісний слід.

Очоливши, разом з Уласом Олексійовичем Самчуком, Мистецький Український Рух, Ви не

Проф. Ю. В. Шевельов (Шерех)

тільки зуміли об'єднати всі творчі сили еміграції, але й теоретично обґрунтувати рацію такого об'єднання та створити візію його творчої мети. Доба МУР-у започаткувала традицію творчого співжиття працівників мистецького слова. На цій традиції і з Вашою безпосередньою участю, вже в нових умовах нашого життя, постало Об'єднання українських письменників "Слово".

Нема змоги тут вичерпно згадати про всі Ваші заслуги і досягнення в літературі українського закордоння. Скажемо тільки: без Вашого творчого внеску в нашу літературу ми були б набагато бідніші. Тож за цей ваговитий внесок — поклон і пошана Вам від цілого нашого літературного коша. Зичимо здоров'я і довгих років творчої праці.

За Президію ОУП "Слово"

Григорій Костюк

Іван Фізер

Едмонтон, грудень 1973

Високоповажаний і дорогий
Юрію Володимировичу!

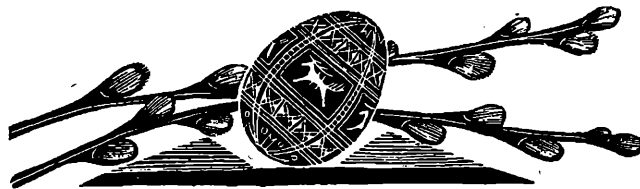
Об'єднання Українських письменників у Канаді "Слово" вітає Вас з 65-літтям та з нагоди цього славного ювілею бажає Вам міцного здоров'я, енергії і дальших успіхів у Вашій науковій діяльності.

Ми всі високо цінимо Вас як видатного мовознавця із світовим ім'ям, шануємо Ваші великі заслуги перед сучасною лінгвістикою, радіємо з Ваших дослідницьких здобутків та щиро вдячні Вам за ту продуктивну працю, що Ви їй вклали у вивчення різноманітних питань, які стосуються розвитку нашої рідної мови. Вам, Юрію Володимировичу, також відомо з виступів багатьох українських письменників, журналістів та й звичайних дописувачів до пресових органів, що вся українська передова спільнота, вбачаючи у Вас провідного нашого літературного критика, глибоко журиться, що Ви не берете більше активної участі в нашому літературному процесі, не друкуєте своїх блискучих літературних есеїв. Ми теж висловлювали свою журбу про це. Однак ми знаємо, що Ви і далі постійно цікавитесь нашим літературним життям, турбуєтеся про його майбутнє. А з свого боку ми хочемо сказати, що багато хто з українських письменників на еміграції (та, здається, й не тільки на еміграції!) уважає Вас за одного з найкращих і найстрогіших своїх читачів, з думкою про яких власне й творяться найвищі осяги в мистецтві слова.

За Об'єднання Українських Письменників
"Слово" в Канаді:

Олег Зуєвський
секретар

Юрій Стефаник
голова

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

З ВЕЛИКИМ СВЯТОМ ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВОГО
ВІТАЄМО НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ, СПІВРОБІТНИКІВ ТА ВСІХ УКРАЇНЦІВ
В УКРАЇНІ І ПОЗА НЕЮ СУЩИХ.

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ "НОВИХ ДНІВ"

Професорові Ю. В. Шевельову (Шерехові)
Колумбійський університет, Нью-Йорк

Дорогий Юрію Володимировичу!

Редакція журналу "Нові дні" шле Вам найсердечніше привітання з нагоди Вашого 65-ліття з дня народження і 45-ліття педагогічної, наукової та літературної діяльності разом із дружніми побажаннями найкращого здоров'ячка, великого добра в житті Вашому, найбільших успіхів у всіх ділянках Вашої неocenної праці та творчої насолоди з неї.

"Нові дні", що в цьому році завершують 25-ліття свого існування, були і мають бути позначені надалі Вашого духа печаттю: Ваша довголітня і дуже цінна співпраця з ними була однією з найістотніших передумов їх успіху і довговічності, Ваші літературно-критичні статті в них увійдуть до золотого фонду нашої культури, а Ваша дальша увага до них і співпраця сприятимуть нашим зусиллям тримати їх на належному рівні та додаватимуть нам заохоти до праці, снаги і витривалости у нелегких умовах еміграційного буття.

Велике Вам, дорогий Юрію Володимировичу, українське спасибі від нас і від читацької родини в усьому світі за Вашу співпрацю з "Новими днями" дотеперішню і наперед таке ж спасибі за дуже бажану дальшу співпрацю, як і за все те, що Ви зробили, робите і зробите для нашого народу, для України — в науці і культурі.

Нехай Вам Бог помагає, дорогий Юрію Володимировичу, ще багато-багато років щасливо жити, трудитись, збагачувати і прославляти своїми довершеними ділами і світлим ім'ям своїм учений і культурний світ України.

За редакцію "Нових днів"

Д. КИСЛИЦЯ

Ювілейні привітання письменниці Докії Гуменній

Березень 1974

Вельмишановна і Дорога
Докіє Кузьмівно!

У 70-річчя Вашого життя і 50-річчя літературної діяльності, що їх наша громада відзначатиме цього року, Президія Об'єднання Українських Письменників "Слово" від усіх своїх членів пересилає Вам найкращі товариські побажання.

Ви пройшли важкий, але чесний творчий шлях українського письменника. Ви ніколи не йшли на привабливі кон'юнктурно-догідливі теми та ідеї. Пристосуванство до сильних світу цього Вам було чуже. Правда життя і любов до свого народу — це єдиний закон, що ним керувались Ви в житті й творчості. Але саме через це, вже в першу добу Вашої письменницької праці, Ви зазнали тяжких ударів, нагінок, заборон та навіть виключення із спілки письменників. Ви мужньо це перенесли, на деякий час замовкли, але не схилили голови і не скорились.

У знак протесту проти комуністичної тиранії Ви пішли на найбільшу для письменника жертву — покинули свою Батьківщину і виїхали на еміграцію. Тут, перемагаючи звичайні еміграційні труднощі, але позбувшись утисків цензури, Ви з новою самопосвятою продовжували свою письменницьку діяльність. Наслідки — наявні. Своє 70-річчя Ви зустрічаєте з великим творчим набутком. Ви створили оригінальний цикл мітологічних та історіософічних візій (феєрія "Епізод із життя Європи Критської", "Велике Цабе", "Благослови мати!", "Родинний альбом", "Золотий плуг"). У цьому циклі Ви зробили відважну мандрівку в праїсторію людства, щоб там віднайти дух і провідне місце української людини та поглибити історію буття нашої нації. У Вашій чотиритомовій епопеї — "Діти чумацького шляху" зображено долю українського села від кінця XIX сторіччя до сталінського лихоліття 30-их років нашого сторіччя. Ви дали прегарні зразки побутово-психологічних студій над українською людиною нашого часу ("Жадоба", "Мана:"). Ви зафіксували найістотніші трагедійні моменти з Другої світової війни під час німецької окупації

Д. К. Гуменка

України ("Хрещатий Яр"). Нарешті, тяжкий шлях випробувань української людини поза межами рідного краю — доба таборів утікачів, виїзд за океан, вільне поселення та господарче закорінення в Новому світі — відтворено в багатьох Ваших книжках ("Серед хмаросягів", "Багато неба", "Вічні вогні Альберти"). Це щодо Вашої творчої праці.

Але ми не забуваємо і хочемо з вдячністю тут згадати і Ваш конструктивний внесок у розбудову організованого життя нашої письменницької громади. Вам належить ідея й ініціатива створення Об'єднання Українських Письменників "Слово" та Літературно-допомогового фонду при ньому. Від початку заснування нашого об'єднання Ви належите до його керівного центру й віддаєте для цієї справи багато сил і досвіду.

Тож, Дорога Докіє Кузьмівно, за Ваш великий п'ятдесятирічний творчий подвиг, за Ваш багатющий внесок у нашу літературу, за Вашу гідну поставу письменника-гуманіста й правдоносця, за Вашу самовіддану керівну співпрацю в нашому письменницькому товаристві — Вам честь, слава і низький поклін від цілого нашого об'єднання, від усіх Ваших колег і друзів.

Зичимо багато сил, здоров'я й дальшої творчої праці.

За Президію ОУП "Слово"

Григорій Костюк — голова
Остап Тарнавський — секретар

Письменниці Д. К. Гуменній

Чумацький Шлях, планета Нью-Йорк

Дорога Докіє Кузьмівно!

Налітали Ви собі вздовж і впоперек по Чумацькому Шляхові першу сімдесятку, то дозвольте нам, Вашим читачам-шанувальникам із земних "Нових днів", щиро і тепло привітати Вас у високих високостях та в далеких далях — нехай і нас там знають!

Від Жашкова до Нью-Йорку — далекий шлях, а Ви ж його увесь-всенький та зірками-творами своїми уквітчали, куркульські вілії соб і дабе розставили, вічні вогні альбертійські всюди засвітили, щоб усяка мана від того світла геть позникала, а вся Ваша велика родина навіть у дивні вотергейтські часи та за енергетичної кризи горябиди не знала — могла вдень чи вночі свій альбом читати та діточок певних світла-розуму навчати.

Здоровенькі будьте, Докіє Кузьмівно, літаючи, нам книгу за книгою з ласки своєї посилаючи і до нашого журналу писати не забуваючи.

*РЕДАКЦІЯ "НОВИХ ДНІВ" —
за себе, за співпрацівників і за всіх
її відомих Ваших читачів*

КНИГА ПРО ГРОШІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Український технічно-господарський інститут у Мюнхені видав книгу під назвою "Гроші української держави". Автори цієї праці: професор Борис Мартос, колишній міністер фінансів Української Народньої Республіки, що живе у США, та професор Яків Зозуля, кол. член Української Національної Ради. Ця праця старанно опрацьована та надзвичайно дбайливо видана на доброму крейдяному полірованому папері, з витиснутими золотими літерами її назви на синій обкладинці.

Книга про гроші української держави від 1917 до 1920 року поділена на п'ять частин. У вступному слові професор Ростислав Єндик подає історію українських грошей від найдавніших часів — від князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Святополка в Київській Русі аж до найновіших часів. Другу частину книги становить розділ Бориса Мартоса, в якому він докладно розповідає про генезу та розвиток самостійної валюти Української Народньої Республіки від прого-

лошення Третього Універсалу Українською Центральною Радою в Києві 1917 р., пізніше в роки Української Народньої Республіки, за гетьмана Павла Скоропадського та за Директорії УНР.

У грудні 1917 року міністер фінансів і промисловости України Михайло Туган-Барановський запропонував випустити українські гроші по шість карбованців. Український карбованець забезпечувався не запасом золота, якого не було в молодій державі, а державним авторитетом і державним майном і багатством України.

Доктор Мартос, аналізуючи фінансові проблеми українських урядів, указав на низку труднощів друкування грошей, продажу їх закордоном та заміни грошей, що циркулювали в той час на Україні, новими, українськими. З приходом до влади Директорії на території Української Народньої Республіки встановлено гривню та карбованець єдиними законними грішми, чим усувалася циркуляція на Україні грошей російських, німецьких, австро-угорських та румунських.

Третя частина книги — стаття проф. Якова Зозулі під назвою "Гривня і карбованець в українській грошовій системі". У цій частині передруковані закони про випуск державних кредитових білетів Української Народньої Республіки, закон про грошову одиницю, карбування монети та друк державних кредитових білетів, прийнятих Українською Центральною Радою, постанову Ради Міністрів про білети Державної Скарбниці 1918 року та документ у справі регулювання державної позики на 50 мільйонів гривень, що її розписав уряд за гетьмана Павла Скоропадського.

Четверта частина — резюме згаданих частин книги німецькою та англійською мовами. Найбільш імпозатною частиною книги "Гроші української держави" є п'ята частина — альбом українських грошей. В альбомі на сорока чотирьох сторінках книги репродуковано вісім кольорових і тридцять некольорових українських грошових знаків. Кожна кольорова відбитка грошей дуже добра і майже не відрізняється від дійсних кольорів оригіналу. Опис кожної репродукції грошового знаку — вичерпний. Зазначено, хто зробив графіку тих грошових знаків, де вони друкувались, як називались та все інше. Під деякими репродукціями стоять назви грошей, як їх поїменував народ, а саме: "Горпинка", "яешня", "раки", "лопатки", "птичка", "аероплани", "фейгели" та інші. На останніх сторінках книги бачимо чорно-білі відбитки всіх поштових значків, що були в обігу в Українській Державі з 1917 до 1920 року, — замість металічних монет, яких у той час українськи й уряд не міг вибити.

Під кожною репродукцією банкнот подано, хто був художником, мистцем-графіком цих чудово оформлених грошей, а саме: Юрій Нарбут, Василь Кричевський, Іван Мозалевський, Романовський, Середа, Красовський, Золотов та інші. Найкращі проекти українських грошей належать мистцеві Юрієві Нарбутові.

МІЖ ДВОХ СИЛ

(Продовження)

ДІЯ ДРУГА

Там же. Того ж вечора. В хаті темно, тільки на стіні, низько над Панасовим варстатом горить електрична лампа з густим синім абажуром. Крізь темне вікно видно вогні міських будинків. Чути приглушене татакання скорострілів і рушниць. Поміж цим чутно один за одним постріли з гармат — то ближче, то далі. З кожним таким пострілом у місті блимає світло, немов від блискавки, потім за цим гуркіт вибуху.

ПАНАС з долотом і молотком у руках, зігнувшись, стоїть спиною до вікна над дошкою, довбає. Не співає. СОФІЯ стоїть біля вікна й невідривно дивиться на місто. ХРИСТЯ лежить, згорнувшись, у куточку канапи й за кожним вибухом здригається, сідає, озирається, непокоїться і знов згортається в клубочок. Нарешті не витримує і повним муки, плачу й страху голосом скрикує:

— О, Господи! Коли ж це скінчиться? Сім годин уже це страхіття! Я не можу! Я не можу... О, знов! О, прокляті більшовики, бодай вас Бог побив!

Новий вибух такої сили, що брязкотить посуд у шафі.

ХРИСТЯ (*зсувається з канапи, стає на коліна й ховається за бік канапи*). Софіє! Та не стій же там! Я боюся дивитися на тебе. Софіє, відійди!

СОФІЯ, як вибухає, здригається й машинально відступає від вікна, але зараз же знову підходить і дивиться.

У місті затихає. Тільки зрідка чути постріли з рушниць.

СОФІЯ. Здається, кінець.

Входить ГЛИКЕРІЯ ФЕДОРІВНА. Голова їй зав'язана мокрою хусткою. Стомлено говорить:

— Дітоньки! Не сидіть ви тут, мої рідні. Тут таке велике вікно, що бомбі легко влетіти. Переїдть у коридорчик, пересидьте там: там усе ж таки затишніше.

СОФІЯ (*зараз же підходить до неї, ніжно обіймає й жартівливо докоряє*). А ви чого, мамуню, ходите? Чого? Вам лежати треба. Ходімо, ходімо! Уже перестали...

ГЛИКЕРІЯ ФЕДОРІВНА. Та й ви, дітки, йдіть звідси. Христе! Панасику!

ПАНАС. Нічого, мамо, ми затулимо вікно газетою, то бомбі не видно буде, куди летіти. Лежть собі спокійно.

ГЛИКЕРІЯ ФЕДОРІВНА. Ох, побачить вона!

Ох, останні дні настали... Боже ж мій, Боже ж мій! Де ж це наші? Може, вже й на світі немає? Змилуйся, царице небесна!

СОФІЯ (*злегка веде матір*). Ходімо, мамо, ходімо. Як голова болить, то ходити не можна. Треба лежати. А ми підемо в коридорчик. Ходімо! (*Виводить матір*).

ХРИСТЯ (*до Панаса*). Може б, ти перестав хоч стукати? Мені все здається, що це тут стріляють.

ПАНАС. Пішла б ти, справді, в коридорчик: там немає вікон і не так дуже чути.

ХРИСТЯ. Я сама там боютимусь, ходім разом.

ПАНАС. Мені треба скінчити оцю полицку.

ХРИСТЯ (*нервово*). О, я знаю, чого тобі треба, чого ти відсилаєш мене в коридорчик...

ПАНАС. На тебе гарматні постріли погано впливають, дитинко.

ХРИСТЯ. Зате на тебе дуже добре. Я знаю. *Входить Софія*.

СОФІЯ. Христе, перейшла б ти, справді, в коридорчик, — ти тут тільки нервуєшся.

ХРИСТЯ. Я боюся там сама. Ходім зі мною.

СОФІЯ. От тобі й маєш! Чого ж там боятися? Туди ж, справді, ні одна куля не залетить.

ПАНАС упускає додолу долото. Від його стукучи ХРИСТЯ й СОФІЯ здригаються.

СОФІЯ. Ах, Панасе Антоновичу! Охота вам, справді, в такий час... Ну, невже вам хочби не цікаво, що в місті робиться?

ПАНАС. Хіба вам не видно й не чути, що там робиться?

СОФІЯ. Невже ж вам не цікаво, хто кого перемагає?

ПАНАС. Абсолютно не цікаво. (*Довбає*).

ХРИСТЯ (*підбігає до нього*). Перестань стукати! Перестань стукати! (*Нервується*).

ПАНАС. Христе, не хвилюйся! Що з тобою?

ХРИСТЯ. Як ти можеш тут стукати, коли там помирають люди, коли твої брати?... Як можна так?!

ПАНАС (*спікійно*). Тільки так і можна. (*Раптом, не стримавши себе, вибухає несподіваним*

гнівом). Тільки так і можна! Чуєш ти? Тільки так можна й треба! Тре-еба! Чуєш?

ХРИСТЯ (злякано, тихо). Чого ж ти на мене кричиш?

ПАНАС (тим же голосом). Запам'ятай твердо: тільки так і можна!

ХРИСТЯ, вибухнувши плачем, вибігає з хати.

ПАНАС (вражено, зніяковівши). От тобі й маєш...

СОФІЯ. Навіщо ж ви її образили?

ПАНАС. І на думці не мав ображати її.

Стрілянина знов починається, ще з дужчою силою. Гарматні постріли чути раз-по-раз, майже без перерви. Створюється страшний гуркіт. На тлі цього гуркоту стають частіші постріли з рушниць і скорострільів. У місті спалахує пожежа. Крізь вікно видно велике сяйво, величезні язики полум'я й дим.

ПАНАС (відкидає молоток та долото й підходить до вікна, де стоїть Софія). Відійдіть, Софіє Микитівно. (Бере її за руку).

СОФІЯ мовчки визволяє руку й злегка відпихає його.

ПАНАС. Я вас прошу! Не будьте ж хоч тепер такою, як... чотири роки тому. Софіє!

Недалеко вибухає з великою силою гарматень. І зразу ж після цього кудя з дзенькотом розбиває шибку в вікні. ПАНАС і СОФІЯ разом відскакують від вікна вбік за шафу. Софія машинально хапається за Панаса, шукаючи в нього захисту. Панас сильно обіймає її, потім раптом жагуче цілує. Софія якийсь мент стоїть в його обіймах непорушно, потім відкидається назад, вдивляється в Панаса. Панас знову хоче підійти до неї. Софія мовчки, але рішуче заперечно хитає головою. Панас зупиняється. Далі повертається й іде до вікна, ставши посередині його.

СОФІЯ (строго, сердито). Панасе, відійдіть!

ПАНАС мовчки стоїть, не повертаючись. СОФІЯ підходить до нього і стає також. Панас бере її з силою за руку й відводить до канапи, щоб вона сіла, а сам іде до варстату й сідає там на стільці, схиливши голову на руки. Софія сидить у кутку канапи, відкинувши голову на спинку й заплющивши очі.

Стрілянина потроху зменшується і, нарешті, затишає.

СОФІЯ (поворохнувшись, встає і дивиться в вікно). Ще десь горить.

ПАНАС не обзивається.

СОФІЯ (помалу підходить до нього й зупиняється, тихо). Панасе!

ПАНАС сидить так само й не обзивається.

СОФІЯ ніжно, але рішуче бере його голову однією рукою й відхиляє її назад. Пильно дивиться

якийсь час йому в очі, не приймаючи руки з його чола, і тихо питає:

— Що то було там? (Хитає головою до шафи). Нервовість?

ПАНАС мовчить і дивиться на неї.

СОФІЯ. Спомин?

ПАНАС не відповідає.

СОФІЯ. Жарт?

ПАНАС. А у вас що було?

СОФІЯ (приймає руку з його чола й усміхається). Стара історія. Невже ви ще й тепер боїтеся "втратити свою першість і владу чоловіка"? Це ж, нарешті, нудно й смішно, мій друже? Те, що було чотири роки тому бодай болюче, тепер стало просто... смішним. Добре, я вам перша скажу, щоб припинити з самого початку: у мене був просто страх перед кулею. Якби тут стояв Марко, я зробила б те саме. А про решту треба вже у вас питати.

ПАНАС (встає й гірко посміхається). Та й питати не треба: все ясно і вам, і мені. (Береться за молоток).

СОФІЯ (якийсь мент мовчить, а потім каже). Правда, мені не зовсім ясно, але, коли...

ПАНАС (сміється). Не ясно? Ну, так не варт про такі дрібниці й говорити. (Міняє тему). Здається, скінчилась уже "битва руських з кабардинцями"?*

СОФІЯ (швидко відходить від нього, засвічує раптом електричне світло, йде до вікна і, глянувши на місто, звертається до Панаса гостро). Чи ви всі тут такі шовіністи й запальні оборонці старого ладу, як батько й Марко?

ПАНАС (здивовано якийсь мент дивиться на неї). Для чого ви засвітили?

СОФІЯ. Я так хочу. Відповідайте! Чи й на це питання у вас нема відповіді?

ПАНАС. Де ж ви бачили тут оборонців старого ладу?

СОФІЯ. Он вони! (Показує на вікно). Чуєте, як б'ються з тими, хто хоче знищити той лад?

ПАНАС. А-а!? Так ви, значить, із тих, що нібито нищать старий лад?

СОФІЯ. А ви гадаєте, що кожна хоч трошки чесна, щира людина, не засліплена диким націоналізмом, може не належати до тих? Що можна стругати дошки в той час, коли перевертається все життя, коли руйнуються всі гидоти, в яких ми бовталися й досі? Ви гадаєте, що багато є та-

*) Ремінісценція про поширену в популярному виданні перед революцією 1917 р. книжку з такою назвою. Примітка редактора.

ких боягузів, які в такий мент можуть ставати в позу філософського песимізму й прикривати ним свою дійсну натуру?

ПАНАС. Як казати щиро й серйозно, то таких "нещирих" і "нечесних" людей тепер багатенько. Так мені здається, Софіє Микитівно.

СОФІЯ. Господи! А я їхала сюди й думала, що хто, а наші не можуть бути оборонцями того зла, якого так зазнали за своє життя. Я думала: "Ну, нехай у Росії буржуазія, панство боронять своє панування, а хто в нас, на Україні?" Ми ж так любимо говорити, що "ми народ робітників і селян", — кого ж ми отам (*киває на вікно*) так люто боронимо? Ну, та нехай батько, Марко, нехай тисячі обдурених не знають, що вони роблять, нехай своїми руками держать і не пускають ярма з своїх бідних, темних ший. Їм буде прощено. А ви? А ви? Ви ж поет, ви — мистець, ви — соціаліст! Ви ж колись мучили мене за те, що я не була "громадянкою", як ви казали, що, будучи українкою, я не цікавилась політикою і хотіла бути актрисою. Ви ж самі давали мені книжки про соціалізм, ви ж мене вчили ненавидіти цей ліцемірний, несправедливий, грабіжницький і злочинний буржуазний лад. Хіба не правда?

ПАНАС. Правда.

СОФІЯ. Так чому ж ви тепер, тепер, коли інші нищать, руйнують, топчуть цей проклятий лад, стружете отут-о? Чому ви не там? (*Хпає себе за голову, з розпачем*). Господи! Я не розумію, що це робиться. Як же це може бути таке?! Як же можна бути проти того, що його хочуть здійснити більшовики? Як ви, ви не розумієте, що це справа величезної ваги, справа всіх віків, усього світу? Що це переоцінка всіх цінностей, що це світанок нового життя? Цілком нового, на інших підвалинах, справедливих, розумних, прекрасних! Як ви не бачите всієї грандіозної краси цього? Господи! Ну, нехай обиватель, нехай буржуй галасує, що відбирання в нього награвованого майна — грабіжництво. Але як ви не розумієте, що це саме відбирання творить нове життя, нову мораль, красу, нові відносини між людьми, здорові, прекрасні відносини? Як це може бути, вияснить мені, що мій батько, мій брат Марко, що тисячі наших робітників, рабів нещасних, не розуміють цього і б'ються з тими, хто несе їм визволення? Я наче в кошмарі. Я не думала, що буде така боротьба. Яка ж сила штовхає їх на таке злочинство проти себе, проти таких же, як і вони? Яка сила держить вас отут-о, за цим дурним варстатом?

ПАНАС (*з цікавістю*). І невже ви серйозно вірите в можливість цього нового... більшовицького життя?

СОФІЯ. До чого тут віра? Я хочу, я бажаю цього всіма силами моєї душі. Хіба цього не досить? Хіба не досить того, що весь нарід, всі, хто працює, хто покривджений, хто уполісджений, — всі хочуть цього? Цього мало? Хто ж може стати

проти народу? Хто? Де та сила? (*Раптом ступає до Панаса, щиро, жагує*). Ну, Панасе, забудьмо всі особисті наші непорозуміння! Я говорю з вами не як... Я говорю з вами як ваша учениця. Ви перший примусили мене думати про такі речі. Я не знаю ніяких партій, програм, я не більшовичка, не меншовичка, ніхто... Я просто служу як людина, яка хоче... бути чесною та хоче добра і собі, і своїм близьким. Ви розумієте мене? Ну, так я вас питаю всім серцем своїм: чому ви не з тими, що б'ються там за добро наших близьких, за щастя, може, всього людства? Чому?

ПАНАС (*з мукою, беручи Софію за руку*). Знаєте, що, Софіє? Не мучте мене! Ради Бога, не мучте! Досить уже мені цього! Я не можу вже думати про це. Я нічого не хочу. Я вже... не соціаліст. Я... (*Махнувши рукою*). Ет! Краще не говоримо про це...

СОФІЯ. Але чому ж? Чому? Ради Бога...

На вулиці внизу, під вікнами стріляють і, очевидно, свідомо влучають у вікна. Шибки з брязкотом падають додолу.

СОФІЯ інстинктивно кидається до ПАНАСА.

ПАНАС (*тягне її додолу й сам лягає*). Лягайте! Лягайте!

У вікна стріляють далі.

ПАНАС (*швидко підповзає до вимикача й гасить світло*). Вони стріляють на світло. Лежить!

Стихає. Потім чути тупотіння багатьох ніг, крики, глухіші постріли.

ПАНАС (*прислухається*). Хтось відмикає в нас двері...

Із сінешних дверей хутко входить АРСЕН. З рушницею в руках, голова обв'язана білим, на білому виступила кров. Він похитугеться і важко дихає. Зауваживши в півтемряві рух, скрикує, наставляє рушницю:

— Хто це?

ПАНАС. Це я, Арсене. Це я. (*Світить світло*). Що з вами? Ви ранені?!

АРСЕН. Це нічого. Дурниця... Батько при- слали сказати...

СОФІЯ (*підбігаючи, стривожено*). Арсене! Хлопчику! Що в тебе? Ранено? Господи! Іди сядь, ляж... Панасе, дайте води, швидше!

АРСЕН (*кладучи рушницю на канапу*). Та нічого особливого. Не треба, так собі, вдряпнуло. Я на хвилинку. Мушу зараз... знову йти. Я тільки сказати... (*Не хоче сідати*).

Входить ХРИСТЯ. Побачивши Арсена, кидається до нього. Скрикує:

— Що? Що таке? Ти ранений?

АРСЕН (*нетерпляче*). Ай, дайте мені спокій! Батько прохали сказати, що ми всі живі й здорові. От і все. Щоб ви не турбувалися. І... я б... води випив.

СОФІЯ. Зараз, зараз, Я подам. Та присядь!

(Кидається до карафки з водою, наливає в склянку, водночас слухаючи, що каже Арсен).

АРСЕН (сідає). Я трохи втомився. Швидко біг. За мною гналася ціла юрба більшовиків...

ХРИСТЯ. Ну, а хто ж перемагає? Хто то так страшно стріляє? Наші?

АРСЕН. І вони, і наші. У них нема гармашів-націлювачів. Вони платять найнятим націлювачам по тридцять карбованців на годину. Десь узяли силу грошей...

ХРИСТЯ. Силу грошей?

СОФІЯ (хапливо до Арсена). На, голубчику, пий!

АРСЕН (жадібно п'є). Дякую.

СОФІЯ. Може, ще?

АРСЕН. Ні, дякую. Треба йти.

СОФІЯ. Та спочинь трохи. Встигнеш. Розкажи нам краще... Хто ж перемагає?

АРСЕН. Я не знаю. Вони, здається, мають перевагу... Їх більше. Ми відступаємо з цього району.

ХРИСТЯ. Відступаєте? Чого?

АРСЕН. Ну, я не знаю. Вони стріляють з усіх вікон, з дахів, з льохів. Зайняли пошту, телеграф, банк.

СОФІЯ. Он як! (Погляда на Панаса).

ПАНАС стоїть, спершися спиною на варстат, ніби байдуже слухає.

ХРИСТЯ. Як же ж ви допустили до цього? У вас же військо, залога.

АРСЕН (махнувши рукою). Е, залога... Курінь запорожців проголосив нейтралітет. Полк кошового Івана Сірка так само. А полк Сагайдачного перейшов на бік більшовиків.

ПАНАС кашляє, змінює позу.

ХРИСТЯ? Полк Сагайдачного?! Отой самий, що так урочисто присягався на...

АРСЕН. Отой самий. Та ще як, навілоч, зрадили! Ми вибили більшовиків із дівочої гімназії. Знаєте де? Ну, а там недалеко казарма полку Сагайдачного. Ми, значить, рахували на те, що з'єднаємося з ними і очистимо зразу весь район. І сагайдачники ввесь час нас кликали. Ну, ми вже підходимо до казарми, більшовики втікають. Ой, як тікали, не дай Бог! Там їх полягло! Ну, нічого. Сагайдачники виставили жовто-блакитний прапор, махають. Ми, розуміється, нічого не підозрівали, вбігаємо у двір... А двір там такий півкруглий. Тільки ми заскочили, — а тут як пальнуть вони з усіх вікон на нас. Ми...

ХРИСТЯ. Хто?! Сагайдачники?!

АРСЕН. Атож. Ну, а коли сагайдачники зрадили, то, розуміється, ми мусіли відступити. Якби

не зрада сагайдачників, ми б тих більшовиків розігнали. Це ж банда босяків. Убили там наших багато. Там і мене оце...

ПАНАС (раптом зривається з місця і з вибухом люти погрожує кулаком у вікно). О, прокляті поганці! Отак завжди на протязі всієї нашої проклятої нещасної історії! Свої своїх убивають! Свої негідники! (До Арсена, рішуче). Давайте сюди вашу гвинтівку, набої, все!

АРСЕН. Нащо?

ПАНАС. Ви зостанетесь дома, ви ранені, а я піду замість вас. Христе дай мені піджак і шапку. В тій кімнаті. (До Арсена). Давайте набої!

АРСЕН. Та як же...

ХРИСТЯ. Панасе що ти хочеш...

ПАНАС. Христе я тебе прошу принести мені піджак і шапку з тієї кімнати. Коли твоя ласка. Чуєш?

АРСЕН (підводиться). Почекайте. Алеж ми можемо удвох піти. Я вам зараз дістану руш... (Хитається й хапається руками за Панаса й Софію).

СОФІЯ. Арсику! Любий... (До всіх). Він зомлів! Христе, дай води, швидше, ради Бога! Панасе, держіть з того боку! Посадіть на канапу! Арсику, хлопчику! Це рана його... Піддержуйте: я подивлюся на рану, (Розмотує пов'язку на голові в Арсена). О, Христе, швидше води! Може, є йод, карбовка або якась інша дезинфекція.

ХРИСТЯ. Є йод.

СОФІЯ. Давай швидше!

Води налий у миску або що. Та швидше, Христе! Ах, яка ж рана! Нічого собі "вдряпнуло", така маса крові! Держіть, Панасе, держіть! Арсику, дорогий мій, бідний... О, Господи! Христе, Бога ради, швидше! Серветок дай, серветок! Дві, три, чотири...

ХРИСТЯ (метушливо). Зараз, зараз. Ах, Боже мій! (Хапає з буфету глибоку миску, слоїк з йодом, зі столу карафку з водою і біжить з цим до канапи. Підставляє стілець і ставить усе це на нього. Хапається, злякано дивиться на Арсена. Біжить по серветки, подає Софії). На! На! Може, рушник?

СОФІЯ. Налий води в миску і влий туди йоду.

ХРИСТЯ. Багато йоду?

СОФІЯ. Ну, щоб вода добре жовта стала. Не бійся, лий!

ХРИСТЯ (готує воду). Зараз, зараз. (Підсуває ближче стільця з водою). Так добре? Чи ще?

СОФІЯ. Добре, добре. Давай серветку! Ах, бідний хлопець! (Промива рану). Здається, черепа не зачепило, але всю шкіру знесло. Арсику, милій!

АРСЕН (*розплющує очі, ворушиться, пробує підвестися*). Що таке?

СОФІЯ. Нічого, нічого, любий. Треба твою ранку перев'язати. Посидь так!

АРСЕН. Мені по... погано... (*Умліває знов*).

СОФІЯ. Знову зомлів! Крови втратив багато.

ПАНАС. Може, покласти його? З ногами. Йому так легше буде.

СОФІЯ. Ну, кладіть, тільки обережно, будь ласка. Так, так... Піддержуйте разом і голову. Христе, ти краще візьми його ноги й обережненько поклади на канапу. Отак... Так... Ну, от. Подушку треба.

ХРИСТЯ. Зараз. (*Біжить до іншої кімнати, на бігу дивлячись у вікно, за яким глухо чути стрілянину*).

СОФІЯ (*промиває рану, до Панаса*). Підсуньте стільця з водою сюди ближче. Дайте оту серветку. Вийміть з буфету ще серветок.

ХРИСТЯ (*з подушкою*). А там усе стріляють! Горить ще з одного боку. Уся та кімната аж жовта від пожежі. Треба тихіше, щоб мама не почула. Вона, здається, нарешті заснула. (*Підкладає подушку під голову Арсенові*).

СОФІЯ. Ну, здається, промила...

ХРИСТЯ (*дивиться на рану*). Господи, яка рана! Арсик! Бідний! О, проклятуці душі більшовики! Боже, що ж це буде?

ПАНАС. Ну, я більше не потрібний?

СОФІЯ. Ні.

ПАНАС (*обережно від'язує з Арсена пояс із набоями*). Вибачайте, я пояс його...

ХРИСТЯ. Хтось у сніях гомонить! (*Із страхом дивиться туди, за нею всі*).

Входять СЛІПЧЕНКО й МАРКО.

ХРИСТЯ. Тато й Марко! Слава Богу!

СЛІПЧЕНКО. Арсен дома? (*Побачивши Арсена, злякано*). Що з ним?

СОФІЯ. Нічого, злегка ранений. Зомлів.

СЛІПЧЕНКО. А, та сама рана? На голові?

МАРКО, похмурий, ставить рюшницю біля дверей у куток і сідає біля столу.

СЛІПЧЕНКО ставить рюшницю там же і, взявши карафку зі столу, п'є просто з неї. До Панаса, що виймає з-під Арсена пояс:

— Що це ви робите? Не тормосіть його!

ПАНАС. Мені набой його потрібні.

СЛІПЧЕНКО. На якого біса?

ПАНАС. Потрібні.

СЛІПЧЕНКО. Може, до більшовиків підете добивати нас?

ХРИСТЯ. Він з вами хоче.

СЛІПЧЕНКО. А, надумався? Ну, та пізно вже. Ми відступаємо з міста. Зайшли попроситися. Кацапня виганяє з рідної хати. Продали свої синки! Продали, зрадили, наплювали самі собі в душу... Ай, Боже! Ай, Боже! Що з такими робити? Ну, що робити з ними? На вогні пекти? Різати на дрібні шматочки. І Тихін же з ними!

ПАНАС. Так як відступати, то відступати. Нема чого сидіти. Ходімо!

СЛІПЧЕНКО (*мовчки дивиться на нього*). А дома ж хто зостанеться? Покинемо саме жіноцтво?

ПАНАС. Ну, лишайтесь ви.

СЛІПЧЕНКО. Мене й Марка розстріляють сю ніч же. Перший Тихін викаже.

СОФІЯ. Ах, тату, як можна таке говорити?

СЛІПЧЕНКО. Не тільки викаже, а й сам розстріляє.

МАРКО (*з гнівом б'є кулаком по столі й устає*). Якби не полк Сагайдачного! На ранок ми б їх розігнали, як зайців...

СЛІПЧЕНКО (*до Панаса*). Найвірніший, найкращий, свідомий полк зрадив! Усі більшовики! Не треба їм України, не треба їм волі, нічого не треба! Дайте їм волю грабувати, гвалтувати, нищити! А більшовики ж це дають, скільки хоче. Розбили ж тюрму і випустили усіх злодюг та розбишак. Озброїли їх і пустили по місту. Ну?

СОФІЯ. Цього не може бути!

СЛІПЧЕНКО. Та як не може бути? Піддивись: тюрма порожня. "Не може бути"! Через що ж не може бути?

МАРКО (*ходить по хаті, підходить до вікна, вертається до столу*). А мама де?

ХРИСТЯ. Спить. У неї дуже боліла голова.

СЛІПЧЕНКО. Ну, то й не треба будити. Скажете, що були. Та ми скоро вернемось. Це вже чорта з два! Каменя на камені не лишимо. Вивішаємо падлюк до кореня. Кацапа як не винищити до ноги, то й ради з ним нема. Ну, будем прощатись. Ви, Панасе, зоставайтесь з жінками. Треба ж комунебудь.

ПАНАС (*спокійно, але рішуче*). Ні, не зостанусь. І не кажіть! Я йду з усіма, щоб потім повернутись переможцями.

СЛІПЧЕНКО. Хм... А як же вони будуть?

ПАНАС. Проживуть цей час без нас. Гроші мають.

У сніях голосний дзвінок. Усі вмовкають і повертаються до дверей.

СЛІПЧЕНКО. Хто б це міг бути?

МАРКО. Чи не Хомчук забіг по нас? Пора, тату! (*Швидко йде в сні*).

СЛІПЧЕНКО. Хм... Дивно, дивно. Хто б це міг бути?

Через якийсь мент чути сильний крик, тупіт багатьох ніг. До хати вбігають **більшовики** з револьверами й рушницями в руках. Деякі в салдатським одязі, деякі з цивільним. Деякі обмотані стрічками з набоями. У деяких збоку висять шаблі. Всі вони кричать: "**Руки вгору! Руки вгору!**" І ціляться на всіх.

Усі заскочені підносять руки догори. **Сліпченко** зробив був рух до своєї рушниці, але зупинився і також підніс руки.

Слідком за юрбою три озброєні більшовики зводять **МАРКА** з піднесеними вгору руками.

1-ий більшовик (до Сліпченка). А-а, ось де він, старий сбака! Попався, падлюко? (*Оглядає за сплених*). А хто ще тут є? (*До Панаса*). Ти хто?

2-ий більшовик (перебиває першого). Да што їх розпитуваться много? Усіх на одну мотузку та й гайда!

3-ий більшовик (до Панаса). Ти хто — тебе питають?

ПАНАС. Хіба ви не бачите?

1-ий більшовик (дивиться на варстат). Робітників?

ПАНАС. Робітник.

1-ий більшовик (побачивши Арсена). А, ранний "вільний козак"?

СОФІЯ. Ні, він не вільний козак. Він гімназист. Його поранила куля через вікно. Він сидів дома. І ляньте: хлопець.

2-ий більшовик. А ти ж хто така, що заступаєшся?

СОФІЯ мовчки оглядає його з ніг до голови й відвертається.

1-ий більшовик. Стривай, товаришу! Невинних не займати...

3-ий більшовик. Ну, швидше, годі там! Сказано, оцех двох. Чорт із ними, з іншими. (*До Сліпченка й Марка*). Ну, гайда з нами!

Голоси серед більшовиків: "Ходімо, ходімо! Треба швидше... А то ще українці захоплять тут"...

СОФІЯ. Куди ж ви ведете їх?

2-ий більшовик. А тобі какое дело? Хочеш із нами? Ходім!

1-ий більшовик (до Сліпченка). Ну, Гайда! (*Вказує іншим на Марка*). Ведіть того!

СОФІЯ (до 1-го більшовика). Слухайте, товаришу, куди ви їх ведете?

МАРКО. Та що ти питаєш їх? Хіба ти не бачиш, з ким говориш?

Голоси серед більшовиків: "Та што там за розговори?" — "Гайда! Ведіть їх!" — "Та пристрелити їх тут — та й годі!" — "Постреляти їх усіх, буржуяк!"

1-ий більшовик (до своїх, повчальним тоном). Товариші, пам'ятайте, що ми не розбійники! Чуєте? Першого сам застрело! (*До Софії*). Це ваш батько й брат?

СОФІЯ. Так.

1-ий більшовик. Ми їх заарештували за контрреволюційний виступ проти робітників і селян. Їх судитиме революційний трибунал.

СОФІЯ. Мені можна йти з вами? Я знайома з товаришем Грінбергом та Семяніковим. Я сьогодні приїхала з Петрограду. Ви можете відвести їх до товариша Грінберга?

2-ий більшовик. Та што зо розговори такі? Сюди можуть гайдамаки надбігти, а ми тут з буржуями мармалади... (*До 1-го більшовика*). Веди їх к чортовій матері, а то я тут перестреляю всіх їх, як собак!

1-ий більшовик. Ну, пішли! (*До Софії*). Іти з нами можете, але... я вам не раджу.

СЛІПЧЕНКО (до всіх). Прощайте, діти! Мамі там ска... (*Його штовхають у спину прикладом, він заточується і майже вибігає в сніи*).

СОФІЯ (до Христі). У тебе є якийсь пальто? Хустка?

ХРИСТЯ (ридаючи). Там... там... у... сі... сінях... на вішаку... А хустка на... скрині...

СОФІЯ. Добре... (Вибігає).

ПАНАС. Чекайте, я з вами! (*Біжить у сусідню кімнату, вибігає звідти, на ході надіваючи шапку й піджак. Вибігає слідком за Софією*).

ХРИСТЯ голосно ридає. А потім кидається, мабуть, до матері в сусідню кімнату.

Коли в сніях стихає, до хати обережно входить **ВІЛЯНКЕВИЧ**. Він немов виножує, роззирається по хаті, усе розглядає. Зупиняється і, скоса дивлячись на вікно й прислухаючись, ледве помітно задоволено посміхається.

ЗАВІСА

(Далі буде)

ВИПРАВЛЕННЯ НЕДОГЛЯДІВ У ЧАСТИНІ П'ЕСИ "МІЖ ДВОХ СИЛ", НАДРУКОВАНИЙ У Ч. 279 "НОВИХ ДНІВ" (ЗА ЛЮТИЙ Ц.Р.)

На ст. 4 між рядками 19 і 20 згори вставити: у п'єсі виступають персонажі, не названі в списку дійових осіб, — Самуїл, Федір, Желтухін, — я перших двох заніс до списку, а третього об'єднав із Сініциним, оскільки без цього було б невідомо, де дівся Сініцин, а також навздо введено Желтухіна (а поводяться вони однаково, і можна думати, що коректори чи автор помилково назвали Сініцина "Желтухіним").

На стор. 4-ій у списку дійових осіб замість "Іванівна" треба написати "Федорівна".

На стор. 6 у рядку 18 згори замість "Входять усі й Софія. Її роки 27. Гарна, волосся" — написати "Входять усі й Арсен та Софія. Софії роки 27. Гарна,

На стор. 6 у рядку 19 згори замість "темнорусяве" написати "темнорусява".

МАТЕРИНЕ СЕРЦЕ

Новеля

Останній робітний день тижня звільняв їх від поспіху й напруги. Перед ними два дні відпочинку, тож вони доскочу могли посидіти разом, погмоніти, випити по келишку червоного вина. По вечері — це вже у них у звичку ввійшло — вони гуторили про місцеві новини або віддавалися давнім спогадам. Час помітно стирає у їхній пам'яті минулі страхиття, що поволі забувалися, губилися серед щоденних турбот, пригасали в серці, як давній щем жакливого сну. Затужить іноді душа за рідною землею, за батьківською стріхою. Та приспаний голос раптом здмухне глумливим питанням біль за рідним кишлом. Де тепер вонс? За Уралом в Сибіру? Під кригою на Колимі? Чи, може, у теменній глибині Донбасу? Скільки вже разів зивали те своє гніздо, та руїник слідом виривав його з корінням. То тільки буслі нагороджені споконвічним правом вертатися до свого кубла, а їм приречено довічні мандри та шукання волі і свого гнізда на чужині. Чимало вони вкляли сили й недоспаних ночей і тут, на гостинному причалі. Захисток придбали, і сні спокійні, і насущний хліб. Хата сплечена. Тільки й турбот тепер — дальша синова доля. Правда, син учився в школі добре, кінчає гай-скул. На який шлях далі його спрямувати, і батько і мати вагалися. Ксму яке щастя викує доля на ковадлі, нікому не вгадати.

— Найкраще, якби син вивчився на доктора, — не раз, бувало, мати наvertsала чоловіка на цю думку.

— А чим погано вивчитися на інженера? — заперечував батько.

— Усі доктори доробляються до більших маєтків, як будь-який інженер, — переконливо аргументувала мати свою думку.

— А-а, ти все про свої маєтки, — сердився вже чоловік. — Мало вони в печінки нам уїлися ще вдома? Життя через них не мали.

— То було там. Тут усе інакше, — не вгавала жінка.

— Невідомо, як воно ще буде й тут. Не чуєш хіба, як Москва за носа водить увесь світ? Набридає, бач, людям булка з маслом. Хтять московської баланди скоштувати. Москва не пожаліє. Наколотить. Аби їли. А маєтки твої посядуть розбійники, волоцюги та злодії.

— О-о, ти знову про страховину, — незадоволено махнула рукою жінка.

— Хіба ти не розбуркаєш?

— То, по-твоему, сина непотрібно й учити?

— Я цього не сказав. Учити хлопця треба. Наука в лїс не поведе. А не схоче вчитися далі, то й то невелика біда. Тут для всіх місце є. Аби

руки та голова, не пропаде. Всяка праця має і пошанівок добрий і заплату. Навіть ледарі не вмирають з голоду. А на що син схоче вчитися далі, нехай сам вибирає.

Так дискутували батько з матір'ю про долю сина, як хтось постукав у двері.

— Прошу, заходьте! — радо гукнув батько.

Тихо прочинилися двері й поріг несміло переступило дівча. Невелике, з блідавим лицем, синіми очима, з кучмою хвилястого ясного волосся. Дівчина одразу напругим поглядом спинилася на господарях хати. Поза ними вона ніби нічого не хотіла бачити. Стоїть, не змигне очима, наче кам'яна. На розхилених її повних устах причаїлося питання: Що мене тут жде? Дівчина мовчала. Мовчали й батьки. Ця непорушна довга мовчаність обгортала всіх якоюсь тривогою. Батько, затамовуючи в собі неспокій, лагідно, з відтінком жарту, нарешті, спитав.

— Що нам доброго скажеш, дівчино?

Дівчина, не рухнувшись, тихо відповіла.

— Я прийшла до вас жити...

Батько й мати дивно зирнулися. Очі їм засвітилися тривогою: Що це? Жарти чи сон? Та завмерла постать дівчини не зникала перед ними, а на її нерухоме обличчя не скрадалася усмішка жарту. Батько підвівся, вийшов із-за столу.

— А хіба тобі, дівчино, немає де жити? Батькомати в тебе є?

— Є...

— Хто ж вони?

— Скотіш...

— Чому ж ти з батьками не живеш?

— Вони мене прогнали, — закліпала дівчина очима.

— За віщо ж вони тебе прогнали? — співчутливо здивувався батько.

— Бо я матиму бебі... від вашого... — дівчина назвала ім'я їхнього сина.

Всі завмерли, наче в хату влетіла грозова куля, і кожний боявся поворохнути думкою, щоб вона всіх не спалила на попіл. Та це була коротка, хоч незбагненна, як вічність, мить. Батько й мати тільки тепер завважили, що в дівчини помітно припухло черевце. Материнє серце раптом бухнуло гаряччю до мозку. Раз, удруге, і голова їй спалахнула безліччю думок, питань, обурення. Як посміло це патлате дівча заступити шлях її синові? Обірвати материні надії про докторську кар'єру. Збурити родинний спокій і шттовхнути їх усіх у непевність і розпуку. Мати аж почорніла від напливу цих почувань. Схопилася з стільця. Хвилина, мить, здавалося, і мати вовчицею кинеться на дівча, вхопить її за кудлу та й швир-

гсне за поріг хати, як сліпе щеня. Але материн замір батько перехопив. Підійшов до неї, узяв за руки.

— Сядь, сядь!... — заспокоював її. — Не хвилюйся...

Мати безсило впала на стілець. Батько спокійно підійшов до дівчини. Вона зиркнула очима на нього й затрепетала, як слабокриле пташа перед небезпекою. Зіниці їй засвітилися благанням: Не викидайте! А сама вся тремтить, як гола стеблина на вітрі. Та дівчина помилилася. Батько взяв її теплими руками за плечі, підвів до столу, запитав:

— Хочеш їсти?

Дівчина, ледь осмілівши, ствердно хитнула головою. Сіла за стіл. Батько поклав перед нею виделку, ніж, серветку. Поставив таріль смаженої курки з картоплею, підсунув ближче у плетеному з дрібненької лози полумиску накраяного хліба, налив склянку молока.

— Шануйся, дочко! — запросив батько до хліба-соли прибудне дівча. А сам, потонувши в свої міркування, почав ходити по кімнаті. Зупиниться на мить, зиркне то на жінку, то на дівча, і знесу, похнюпивши голову, почне міряти кроки, ніби шукаючи способу, як розв'язати цей так зненацька туго зав'язаний вузол батьківських обов'язків і почувань. Несподівана чулість батьківської мови, його теплі руки, добрі очі якось одразу затамували в дівчини страх. Вона рідше зиркала в його бік, і хліб їй не видавався в горлі таким жорстким і тугим. Дівчину більше лякала мати. Її холодна, ворожа, замкнута мовчазність, її нерухома постать із поглядом кудись у куток. Вони обоє уникали зустрічі очима, ніби не хотіли бачити одна одної. Та дівча мимоволі, запиваючи страву молоком, украдьки позирало на матір. Часом, наче ненароком, вони збігалися очима, довше затримувалися поглядами, силувано пізнаючи в заплутаному жмуткові своїх почувань щось далеке й вороже, а разом з тим і щось неминуче дороге й близьке.

"То це дівча стане матір'ю синового нащадка?" — запитувала мати сама себе в думках. В душі її ворушилася заперечна відповідь обурення й протесту. Але материні очі, всупереч здушеній всрочності, все пильніше вдивлялися в кожну рису цієї неочікуваної і недоречної гості. І густі кучері дівчини, що хвилями вкривали її плечі й чоло, видавалися матері привабливішими, очі одвертшими і яснішими, а повні дитячі уста позначені добротою і довір'ям. Дівчина в цю хвилину перестала їсти, вглибившись думками сама в себе, а може вслухувалася в порух нового зароджуваного під серцем життя, про яке не мала ще ніякої ні уяви, ні розуміння. Дві великі сльози вискотилися їй з очей. Одна, важка, одразу впала в таріль, а інша поволі поповзла блідим лицем і непомітно зникла в кутику уст. Мати не витримала, відвернулася. Ріжком хустки закрила очі. Пам'ять опекло спогадом. Ось вона з немовлям біля грудей тікає бур'янами з рідного двору. Батька й матір схопила бригада гепоушників на виселку. Чоловік утік. Два роки ховалася по сусідах, по хлівах та

по хуторах. Зійшлася з чоловіком на звалищах в яру аж на Донбасі. У землянці. А їх там тисячі, упосліджених і гнаних, вигорнутих бульдозером соціалізму на схили ярів. На глинища, на жу-жиль. З одним правом — безскаржно працювати, як раби.

Матір стрясло морозом. Глянула на дівча. А воно в цю мить втопило в матір погляд своїх синіх очей, повних тепла й здивування. Цим поглядом дівчина, мабуть, розтопила материн холод, непривітність, розвіювала ворожість до себе.

— Може, дівчина молока ще хоче? — несподівано звернулася мати до чоловіка.

Батько, що в цей час задумливо дивився в темне вікно, від материного запитання ледь стелуся, наче спросоння, підійшов до столу, запитав.

— Ще налити молока?

— Ні, дякую... Досить... За все дякую... — відповіла дівчина і вийшла з-за столу.

— Ходім зі мною, — по короткій роздумі, раптом, наказово звернувся до дівчини батько.

Дівчина, вагаючись, вся затремтіла. Непевним поглядом зиркнула на батька, на матір.

— Ходім, ходім, не бійся, — лагідніше озвався батько і взяв дівча за руку. Пройшов з нею невеличким коридорчиком і завів її в синову опочивальню. Це була досить простора кімната, обклеєна шпалерами. У кутку стояло велике ліжко. Навпроти — стіл до писання. Збоку висока шафа, повна книжок. На стінах різні фота та кольорові малюнки із журналів.

— Оце ти будеш тут жити, — показав рукою батько на кімнату.

Дівчина глянула широкими очима на батька, уперше за весь вечір зважившись на несмілу усмішку. Схопила батькову руку й припала до неї гарячим обличчям.

— Не треба, не треба, дитинко, — чуло прорвалося в батька. — Взяв дівчину за кучму, поцілував у голову й вийшов, зворушений, із кімнати.

У кухні батько матері не застав. Вона вже лежала в себе у спальні, зарилася головою в подушку й здушено ридала.

— Боже мій! Боже мій! Що він наробив?

Батько мовчав. Не знаходив у собі жадної відрадної відповіді. Усі думки запобігливості перепліталися в обох з почуттям обурення й безпорадності. Так між сльозами, порадами й заспокоюваннями час непомітно збіг за північ. Раптом вони почули, як у синовій кімнаті щось грюкнуло. Батько схопився з ліжка й навшпиньках почав скрадатися коридором до синовій опочивальні. Але скрип старої підлоги зрадив скрадані кроки, і коли батько ривком відчинив двері, сина в опочивальні не було. Дівчина сама сиділа на ліжку, соромливо схиливши голову на груди. Але розхилені фіранки на вікні ніби шепнули батькові, що син мусів би тут бути. Батько метнув поглядом під ліжко і... ледве-ледве стримався, щоб не зареготати на всю хату.

— Ге-ге-ге, козаче! Хоч і маєш ти в себе ще короткий розум, та ноги вже довгі. Не змістиш під ліжком. Вилазь!

СОЛЖЕНИЦІН СПИНИВСЯ В ЦЮРІХУ

Як відомо з різних пресових джерел, Олександр Солженіцин вирішив осісти в швейцарському місті Цюріх. Протягом перших днів і тижнів вигнання він відвідав (крім Німеччини, куди його примусово вивезли з Москви) Швейцарію, Данію та Норвегію, приглядаючись, де йому спиниться бодай на тимчасове перебування, але кращого за Швейцарію закутка в Європі не знайшов — і оселився в Цюріху, де купив собі хату й 29-го березня туди прибула його дружина з дітьми.

Наші читачі нагадують нам, що "Нові дні" перші повинні надрукувати дослідну статтю про Солженіцина. Так само думає й редакція. Як тільки буде готова така стаття, її відразу вмістимо: Олександр Солженіцин давно заслужив на те, щоб українці сказали про нього добре слово.

Син виліз. Став біля ліжка. Високий, стрункий, ростом догонить батька. Похнюпився.

— Сідай! — показав батько рукою на ліжко поруч дівчини.

Син сів. Не дивиться на батька.

— Твоя дівчина?

Син мовчить.

— Твоя, питаю, дівчина? — суворо повторив батько.

— Так, моя...

— Добре, що признався. Тепер тобі треба подумати от про що... Після іспитів у школі підеш шукати роботи. Поспішив з нащадками, то потрібно для них подбати і про хліб насущний. А схочеш далі вчитися, то підшукаєш собі десь або вечірній коледж, або інститут.

Прочитавши синові коротку напутницьку лекцію, батько повернувся до себе в опочивальню. Жінка не спала. Сиділа. Чекала.

— То син прийшов? Ти говорив з ним? Що? Як? — мати до батька.

— Прийшов... Говорив...

Батько переповів про свою розмову з сином. Батькове рішення стривожило матір. Як? Сина на роботу? Порвати з наукою? Серце їй поينялося обидою, болем і страхом.

— Ні, ні, старий! — запально запротестувала мати. — Я думаю, що ми так зробимо. Поки ми ще маємо сили, попрацюємо. Найдеться в дівчини дитина, я буду доглядати її. Витримаємо ще кілька там років. А діти нехай далі вчаться. Нехай удвох щось певніше добудуть у свої руки.

Батько не заперечував. Мовчав. У думці тільки сам собі сказав.

"Що то — мати!"...

УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ ПРИВІТАЛИ ОЛЕКСАНДРА СОЛЖЕНИЦІНА

ось таким листом:

Лютий 1974

ВП.

Олександр Ісайович Солженіцин
Цюріх, Швейцарія

Вельмишановний Олександр Ісайовичу!

Від першого Вашого літературного виступу ми, українські письменники в еміграції, з великою увагою стежили за Вашою надзвичайною творчою діяльністю. Ми сприйняли Ваші твори як вислів одвічного прагнення народу до краси, добра, правди і свободи. Ми одночасно із щирою симпатією і солідарністю стежили за Вашою мужньою поставою в обороні всіх переслідуваних і катованих за правду і свободу.

Вашому вогненному слову правди, Вашій мужній і глибоко гуманній діяльності деспотичний уряд Радянського Союзу зміг протиставити тільки брутальну поліційну силу КГБ — він позбавив Вас законного права жити і працювати на своїй батьківщині та з своїм народом.

Вістка про це брутальне насильство над Вами глибоко потрясла нас. З одного боку, ми радіємо, що Ви уникли, пережитого в минулому, хресного шляху фізичних страждань, тюрем і концетраків, а з другого — розуміємо Ваш стан вигнанця і співчуємо Вам. Це наше співчуття особливо глибоке і щире. Бо і нас той самий антинародний режим позбавив права бути з своїм народом, і між нами є письменники, що зазнали переслідування, ув'язнення і заслання в советські табори смерті.

Організація наша об'єднує близько 150 письменників — прозаїків, поетів, перекладачів і літературних критиків. Ми не тільки стежили за Вашою творчою діяльністю, а старалися донести її до українського читача на еміграції і в Україні. Із Ваших творів були перекладені українською мовою (повністю або частково) "Один день Івана Денисовича", "Мотронин двір", "В колі першому", "Нобелівська промова", а тепер перекладається й "Архіпелаг ГУЛаг". На Ваше бажання ми радо надішлемо Вам ці переклади, як також і твори наших членів про советські табори смерті.

Ми певні, що ані насильне вигнання, ані позбавлення Вас права жити з своїм народом не зупинять Вашої мужньої боротьби з режимом тиранії і рабства. Ваш відважний голос в обороні всіх соціально і національно поневолених народів Радянського Союзу звучатиме й надалі на весь світ з такою ж викривальною силою, як і досі.

Прийміть же, шановний Олександр Ісайовичу, цей лист, як вислів нашої підтримки і наших найкращих Вам побажань.

За Президію
Об'єднання Українських Письменників
в еміграції "Слово"

Григорій Костюк
голова

Остан Тарнавський
секретар

ВІД ДИСКУСІЇ ДО ДІЛА!

З приводу дискусії на тему: "Чому відчужується від нас наша молодь", 10 лютого, Торонто

У лютневому випуску свого журналу ми подали коротку нотатку про цю дискусію, пообіцявши дати повніший звіт про неї в наступному місяці (в березні), але не з нашої вини зробити цього не встигли. Нехай знають люди: і тепер наш звіт іще не цілком повний буде, бо від декого з учасників дискусії ("панелі") ми ще не дочекалися тез їхніх промов на дискусії... Картина ясна: до справ, порушених у дискусії (і не порушених), треба ще й ще повертатися; не знати, щоправда, із чим більше — з бубликом чи з буком.

**

Вступне слово до дискусії сказав ініціатор і організатор її М. О. Муха, кол. учитель київських середніх шкіл, переважно з р а з к о в и х. Як добрий ініціатор і організатор, Михайло Олександрович і тон завдав цій дискусії добре. Говорив і називав речі, не вагаючись, їх іменами, винуватцями сумного стану з навчанням нашої молоді називав справжніх винуватців, а батьків найперших.

Віддавши належне нашим попередникам, які так багато зробили, щоб покласти тривкі основи під наше тут національне життя-буття — творили світські й церковні організації та установи, добре дбали про рідне шкільництво, утримували виховні інститути тощо, М. О. Муха відразу перейшов до відповідних документів та ухвал, які дають нам право і які зобов'язують нас організовано діяти в ділянці нашого духового життя, отже й робити все, щоб зберегти для нашої національної спільноти свою молодь — всіма силами помагаючи їй чужого naucитись, але свого не цуратись. Тут він указав на рішення I й II СКВУ в справі нашої культури і шкільництва, згадав "10 заповідей — ідейне кредо українця", що їх опрацював і виголосив покійний уже І. Сирник, а I СКВУ одностайно схвалив; згадав "знамениту доповідь, присвячену збереженню нашої національної субстанції", яку (доповідь) виголосив на II СКВУ Петро Саварин з Едмонтоном.

Проаналізувавши причини занепаду шкільного навчання при Катедрально-православній громаді, Мих. Ол. сказав: "...не хтось інший, а самі батьки наших дітей загальмували цю корисну працю"... "звучили на 50% ввесь навчальний процес". Тож і говорячи про те, чому саме наша молодь відчужується, промовець ствердив: "...чинники, що приспішують цей процес (денационалізації, відчуження), — у нас самих, в наших організаціях і в нашому наставленні до молоді".

Досить багато, навіть непропорційно до теми дискусії говорили промовці про шкідливу діяльність "просвітителя" Дюї, про сумні наслідки його системи і настанов, про злочинність серед молоді (о. Ю. Ференсів, П. Шкурка, А. Ліщина та ін.).

У своєму виступі о. Ю. Ференсів сказав: "Ми завжди були свідомі того, що зі школою пов'язана проблема виховання. Та нинішня школа зовсім не виховує, а якщо й виховує, то виховує зле". Тут промовець мав на увазі усунення релігійного виховання в школах, а водночас протаскування т. зв. сексуального виховання, що межує з порнографією, сіє моральний розклад; про підрив авторитету батьків і скеровування підлітків на шлях "незалежного" життя — у 16-літньому віці покидати родину, жити "вільно" статевим життям, користуючись засобами проти вагітності і т. д. Це для дівчорі й підлітків — страшні "спокуси", які псують і наших дітей. А це такі утруднює й так нелегке наше завдання — не допустити до відчуження наших дітей від нас.

Отець Т. Міненко говорив про мішані подружжя та негативні наслідки того для нас, бо "мішані подружжя — це розсадник відчуження... це не подружжя, а втеча від нерозв'язаних проблем".

М. Валер назвав қолосальною помилкою те, що ми, вважаючи себе за поселенців (імігрантів), хочемо за таких вважати і своїх нащадків. Промовець пропонував зробити докорінну ревізію наших форм організаційної роботи, ближче співпрацювати з молоддю, керуючись засадою: "Нехай наші проблеми будуть їхніми, а їхні — нашими".

Мабуть, не інакше думав і М. О. Муха, монтуючи склад дискутантів: він запросив до дискусії аж трьох представників молодого покоління: Галину Гринь, Віктора Гетьманчука та Миколу Мороза.

Як слушно зауважив голова дискусійних зборів Петро Родак, Микола Валер говорив не як речник старшого покоління, батьків, а як представник молоді. Зміст промови Галини Гринь — пряме підтвердження молодецького думання М. Валера. Панна Галина говорила: "Чим більше обміну думками, тим краще для самозбереження будь-якої громади", маючи на увазі обмін думками і між молоддю та батьками, і між групами молоді, що належать до різних організацій чи стоять на неоднаковому рівні обізнаності з українським світом і культурою. Галина не завагалася й покартати нас, старших, кажучи: "Як приїхали наші батьки до Канади з певними по-

глядами, так і до цього часу зміни великої не відчувається... Часто український світ не витримує ніякої критики... ідеї, думки часто неможливо прикласти до щоденного життя; немає допливу свіжих думок, немає спільної мови і порозуміння між поколіннями, дуже поволі доходить до будь-якої зміни в проводі”.

В усуненні цих вад Галина бачить можливість припинити відчуження нашої молоді від українського середовища в Канаді та всюди, де живуть українці.

Микола Мороз висловив кілька серйозних думок — з досить практичним ухилом: молодь в основному так ставиться до всього українського, як її батьки; десь до 18 чи 20 років вона за інерцією тримається свого середовища, ідучи за батьками, але пізніше може робити свій власний вибір — чи то з матеріалістичного розрахунку, чи тому що не кожне почуває себе українцем (українкою), що пояснюється недостатнім вихованням в українському дусі і убогими знаннями всього українського; досить часто наші молоді люди, зіставляючи наші гаразди (животіння наших організацій, установ і закладів) із загальноканадськими та іншими (в інших країнах), перестають вірити в перспективність українського життя й руху тут. Указавши ось на ці причини відходу від українства нашої молоді, Микола ставить питання, можна сказати, руба: “Вишкіл (український) нашої молоді має бути поставлений на якнайвищому рівні”, отже учити її не якнебудь і чоґонебудь, а тому “кваліфіковані вчителі мають учити молодь”. Крім того, “поза мовою, вишкіл має охоплювати мистецтво, історію давно і сучасну, проблеми минулого України і актуальні проблеми сучасні”. Наприкінці свого виступу Микола зазначив: “Також дуже важливим є ставлення старших до молоді і приклад їхнього вкладу до громадського життя... Якщо хтось виню або причину нашої загальної проблеми з молоддю шукає, то нехай він її шукає в наших теперішніх вишкільних осередках у громаді, яка займається вишколом нашої молоді, і в якості громадського життя, яким старші керують, а не в самій ментальності молоді”. Кризь ці слова проглядає не тільки скептичний погляд молодого хлопця, але й категорична вимога покінчити з аматорщиною (школа) та не цілком поважним ставленням старших до своїх же громадських та інших справ, а шкільних особливо.

Ніяк не можна не згадати ще одного Миколиного вислову: “Всі ми знаємо, що праця, яка б вона не була, корисно впливає на виховання людини, але тут треба поставити питання: чи для батьків важливіше заохочувати свою дитину до участі в молодечих організаціях, чи посилати її (мова про вечірні години) на низькооплачувану працю?”...

Молодий інженер — Віктор Гетьманчук почав своє слово в дискусії так: “Наша тема “Чому наша молодь відчужується від нас?” — це лише частина ширшого питання: чому українці в діаспорі відчужуються від українства?” І зайшов Віктор Гетьманчук іще з одного боку, щоб пока-

зати глибший корінь лиха: фактами та цифрами подав історію нашої *Шевченківської фундації*, збірка на яку мала бути закінчена до 1967 року, цебто до 100-ліття канадської державности (мова про закінчення збірки першого міл. доларів). Як виходить із офіційних звітів, на березень 1973 року на той фонд зібрано за десять років \$518.132.95. Виявляється, що з усієї кількості українців Канади — 580.660 душ (за переписом 1971 р.) — дотепер брали участь у створенні Шевченківської фундації, склавши по 100 доларів і більше, лише 804 особи чи родини, іншими словами — всього-на-всього 0,2%. Коли ці 0,2% склали на фундацію 314.342.26, то вся решта, цебто 99,8%, сипнула \$203.790.26 — аж по 30 центів від особи за десять років, або по три центи на рік. Не вірить Віктор, що наші люди не мають грошей, бо в самому м. Торонто і тільки в самих українських кредитівках вони мають *чистісінької готівки* (не в рухомому та нерухомому майні чи... в панчохах) 52.708.976. Сказавши про це, Віктор “урочистим” тоном запитав: “Чому відчужується від нас наша молодь?”...

А кинувши оком на нашу любов до Неньки-України та її поневоленого народу. Віктор так само “урочисто” запитав: “І що ж СКВУ призначив на боротьбу за наших 45.000.000 братів, поневолених в СРСР? Лише \$100.000 — лише \$100.000 на таку справу! А жиди цього року в Канаді мають зібрати \$100.000.000, з чого \$45.000.000 призначено на саме місто Торонто. Я на це все дивлюсь і себе питаю: чому це наша молодь відчужується від нас?”...

Наприкінці всієї дискусії було надане слово мені — і для підсумування сказаного від попередніх промовців, і для можливих пропозицій.

Насамперед треба було сказати, що в виступах майже всіх учасників дискусії переважав душок песимізму, на який немає і не сміє бути аж стількі місця, коли ми стаємо на про і хочемо насправді якомсь по-новому за діло взятись — щоб наша молодь не втікала від нас. Песимізм справжній — лишімо геніям, а песимізм-фразу — претендантам у генії, у себе залюбленим нарцисикам. Наша свідоміша молодь таки горнеться до українського діла і навіть поривається до нашого національного руху — це помітно в університетах, де наші хлопці й дівчата домагаються курсів українознавства, це приємно було бачити під час II СКВУ — на сесіях і на маніфестації, нарешті — ось і на цих зборах-дискусії, коли хочемо бути об’єктивними і справедливими, представники сьогоднішньої молоді найпереконливіше сказали слово, відповідаючи на поставлене тут питання. А коли майже всі ми від сказаної нам в очі правди червоніємо, то й це добре — наша совість не заснула ще, між нами й молоддю ще може бути живий контакт!

Найперший висновок із цього: залучаймо ось таку молодь, як Віктор Гетьманчук, до того діла, з яким самі вже не даємо ради, і благословляймо молодших людей — у добру путь і в добрий час!

(Закінчення на 18 стор.)

ПРОГРАМА ДЛЯ ВСІХ КАНАДЦІВ

Багатокультурність це пізнання інших канадців

Одна країна . . . багато культур — це Канада. Це є та Канада, яку Канадський Уряд хоче увіковічнити, бо він переконаний, що багатокультурність збагачує УСІХ канадців цінним людським досвідом.

Під сучасну пору діє цілий ряд багатокультурних програм, які мають за мету допомогати й заохочувати до індивідуального культурного вияву та багатокультурного обміну. Основне завдання цих програм — це поглиблення співучасті усіх етно-культурних груп у головній течії канадського життя та забезпечення передачі вартостей цієї різноманітної спадщини теперішнім і майбутнім поколінням.

Взаємне зрозуміння різних культурних традицій причиниться до зміцнення національної єдності Канади, бо воно ширитиме толеранцію та цінення усіх наших співгромадян-канадців, як рівнож їхньої культурної спадщини.

Багатокультурні осередки стануть місцем зустрічей для етно-культурних груп

Призначено дотації на заснування багатокультурних осередків по цілій Канаді для людей усіх культур, які будуть зустрічатися і обмінюватися ідеями, проводити координовані програми в ділянках театру, народного й ужиткового мистецтва, інформації, дискусій, навчання музики й танців, виставок та товариських імпрез.

Канадська програма ідентичності стимулює народне й ужиткове мистецтво й літературу

Ця нова головна програма буде заохочувати до мистецької творчості, ужиткового мистецтва, танцю, драми та видавання прози й поезії. Інтегральною частиною цієї програми є ціла серія фестивалів народного мистецтва й театральної штуки. Усі канадці матимуть можливість познайомитися з культурною діяльністю та цінностями, які випливають з різних спадщин канадців.

Національний Етнічний Музей зберігатиме документи

Цей Архів створено на доручення федерального уряду з завданням зберігання архівальних документів та демонстрування всім канадцам який вклад зробили різні культури при розбудові Канади. Архів популяризується через етнічну пресу й етно-культурні організації, щоб у цей спосіб заохотити до збирання матеріалів серед усіх канадців. Серед документів є протоколи засідань, спогади, листи, мистецькі картини, звіттовлення, фільми, рідкісні газети і книжки... усе, що має два чи двісті років.

По докладній інформації просимо звертатися до найближчого нашого окружного бюро.

ST. JOHN'S, Newfoundland
Sir Humphrey Gilbert Bldg.,
6th Floor, P.O. Box E5368,
Duckworth Street,
St. John's, Newfoundland
A1C 5W2
Telephone: (709) 722-6181

HALIFAX, Nova Scotia
Trade Mart Bldg.,
423 4th Floor, Scotia Square,
Halifax, Nova Scotia B3K 2Y5
Telephone: (902) 426-6220

MONCTON, New Brunswick
1222 Main Street, 4th Floor,
Terminal Plaza Bldg.,
Moncton, New Brunswick
E1C 1H6
Telephone: (506) 858-2028

STE. FOY, Quebec
1141 Route de l'Eglise,
5th Floor, Ste. Foy,
Quebec G1V 3W5
Telephone: (418) 694-3831

SHERBROOKE, Quebec
Room 500, Royal Trust Bldg.,
25 Wellington Street North,
Sherbrooke, P.Q. J1H 5B1
Telephone: (819) 565-4772

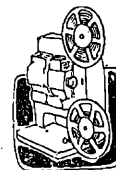
TROIS RIVIERES, Quebec
Room 205A, 550 Bonaventure,
C.P. 335,
Trois Rivières, P.Q. G9A 5G4
Telephone: (819) 375-4846

MONTREAL, Quebec
Room 2101,
1080 Cote du Beaver Hall,
Montreal, Quebec H2Z 1S8
Telephone: (514) 283-4780

NORANDA, Quebec
243 Rue Murdoch,
C.P. 395, Room 3,
Noranda, P.Q. J9X 5A9
Telephone: (819) 782-4512

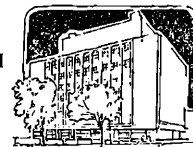
OTTAWA, Ontario
Room 306, 77 Metcalfe Street,
Ottawa, Ontario K1P 5L6
Telephone: (613) 996-5977

Національна Рада Фільмів включається в дію

Фільмова Рада співпрацює з багатокультурною програмою для продукції фільмів, які зображують модерне життя канадців різного походження. Рада також займається дублюванням існуючих фільмів на мови батьків і розповсюджує їх серед різних організацій та груп по цілій Канаді. Якщо ви зацікавлені побачити якийсь із цих фільмів, зверніться до нашого окружного бюро й там урядник для розповсюдження фільмів прийде вам з послугами. Фільмова Рада також продукує допоміжні слухово-зорові матеріали для вжитку у навчанні.

Національний Музей Людини проводить дослідження та збирає культурні матеріали

Канадський Осередок для студій фолкльорної культури при Національному Музеї Людини займається дослідженнями в ділянці історії канадських культурних груп, фільмує, записує на плівці та збирає колекції предметів, які є наочними доказами, зробленого для Канади різними культурними групами. Цей матеріал виставляється в Оттаві та по цілій Канаді у формі переїзних виставок. Якщо ви маєте якісь пам'ятки з піонерських часів, як-от: господарські предмети, народний одяг, прикраси, декорації, які можуть збагатити цю колекцію, просимо сконтактуватися з бюроами поданими внизу.

Національна Бібліотека дає фонди на закуп книжок

Національна Бібліотека втримує відділ багатомовної літератури. Вона купує книжки в мовах інших, ніж англійська і французька. Ці книжки розсилатимуться по цілій Канаді й вони стануть досилом для плекання мов.

ST. JOHN'S, Newfoundland
Sir Humphrey Gilbert Bldg.,
6th Floor, P.O. Box E5368,
Duckworth Street,
St. John's, Newfoundland
A1C 5W2
Telephone: (709) 722-6181

HALIFAX, Nova Scotia
Trade Mart Bldg.,
423 4th Floor, Scotia Square,
Halifax, Nova Scotia B3K 2Y5
Telephone: (902) 426-6220

MONCTON, New Brunswick
1222 Main Street, 4th Floor,
Terminal Plaza Bldg.,
Moncton, New Brunswick
E1C 1H6
Telephone: (506) 858-2028

STE. FOY, Quebec
1141 Route de l'Eglise,
5th Floor, Ste. Foy,
Quebec G1V 3W5
Telephone: (418) 694-3831

SHERBROOKE, Quebec
Room 500, Royal Trust Bldg.,
25 Wellington Street North,
Sherbrooke, P.Q. J1H 5B1
Telephone: (819) 565-4772

TROIS RIVIERES, Quebec
Room 205A, 550 Bonaventure,
C.P. 335,
Trois Rivières, P.Q. G9A 5G4
Telephone: (819) 375-4846

MONTREAL, Quebec
Room 2101,
1080 Cote du Beaver Hall,
Montreal, Quebec H2Z 1S8
Telephone: (514) 283-4780

NORANDA, Quebec
243 Rue Murdoch,
C.P. 395, Room 3,
Noranda, P.Q. J9X 5A9
Telephone: (819) 782-4512

OTTAWA, Ontario
Room 306, 77 Metcalfe Street,
Ottawa, Ontario K1P 5L6
Telephone: (613) 996-5977

TORONTO, Ontario
55 St. Clair Avenue East,
Room 313,
Toronto, Ontario M4T 1M2
Telephone: (416) 966-6554

HAMILTON, Ontario
150 Main Street West,
Suite 504,
Hamilton, Ontario L8P 1H8
Telephone: (416) 523-2355

SUDBURY, Ontario
Room 320, Federal Building,
29 Lisgar South,
Sudbury, Ontario P3E 3L4
Telephone: (705) 673-1121

LONDON, Ontario
395 Dundas Street,
Postian Bldg., 2nd Floor,
London, Ontario N6B 1V5
Telephone: (409) 679-4335

THUNDER BAY, Ontario
Room 213, Federal Building,
33 Court South, Station P,
Thunder Bay, Ontario
P7D 2W6
Telephone: (807) 345-1451

WINNIPEG, Manitoba
The Canadian Grain Comm.
Bldg., Room 201,
303 Main Street,
Winnipeg, Manitoba R3C 3G7
Telephone: (204) 985-2847

REGINA, Saskatchewan
10th Floor,
1867 Hamilton Street,
Regina, Saskatchewan
S4P 2C2
Telephone: (306) 525-6155

EDMONTON, Alberta
Room 310
Sir Alexander McKenzie
Bldg.,
982-104 Avenue,
Edmonton, Alberta T5J 0J9
Telephone: (403) 425-6730

VANCOUVER, British Columbia
1525 West 8th Avenue,
2nd Floor,
Vancouver, B.C. V6J 1T5
Telephone: (604) 732-4252

HON. STANLEY HADASZ
Minister of State
Multiculturalism
Canada

Нехай вони (не без нас, не поспішаймо випрягати) услід за словом—відповідають ділом, чому це відходила досі молодь від нас і як цей вплив спинити та асиміляцію сповільнити, якщо її зовсім спинити не можна.

А братись треба за те, що нам під силу ще зараз, бо в тих масштабах, що ми могли яких десять чи п'ятнадцять років тому, сьогодні вже не втнем: маємо менше тих, що можуть і хочуть когось учити, не маємо багато й тих, що хочуть учитись у тих "розкішних" умовах, що їх ми мали й досі маємо. Минули вже часи на курси українознавства при кожній окремій парафії, православної чи католицькій, при УНО чи ЛВУ: будемо мати учнів чи студентів, коли їх учитимуть кваліфіковані вчителі, як про це — дуже слушно! — говорив тут Микола Мороз. Головне — якість, а не кількість. Добра якість згодом дасть нам і кількість, а задовольняючись низькою якістю, розгубимо — і то дуже скоро — всю до решти нашу молодь, вона вся втече від нас.

Відчуженню нашої молоді мусимо протидіяти — кращими заходами, а не аматорщиною і дешевенькими засобами. У батьків кишені тріщать від грошей, а вони хочуть, щоб їх дітей добре вчили в школах та на курсах добрі вчителі за долара на годину — ще й за підручниками, здебільшого гіршими за колишні Матвійчукові (як "підручники" Марії Дейко та подібні).

Якщо в Канаді входить у силу політика багатокультурності і багатомовності, то крайня пора доручити нашим живим, ініціативним і тямущим людям (ось таким, наприклад, як інж. Петро Родак та інж. Віктор Гетьманчук), щоб вони негайно взялися за вивчення всіх можливостей, як і де ту політику сьогодні чи завтра можна конкретизувати в нашій канадській українській дійсності, в навчанні української мови насамперед. А та політика передбачає і кваліфікованих учителів, і доброякісні підручники, і щось більше, ніж тільки навчання самої мови.

А якщо ми вже маємо готові передумови для українського високошкільного навчання нашої молоді — в Колегії Св. Андрія (Канада) та в катедрах українознавства при Гарвардському університеті (США), то чи не час і не пора нам у Канаді, де цьому сприяє державна політика, — вже зараз, не відкладаючи на потім, мати бодай одну і хоч невелику українську гімназію? Питання це і не таке складне, а з боку фінансового — узагалі не проблема: така гімназія може бути на повному державному утриманні в Канаді. Навіть у місті Торонто. На верхах у СКВУ так само думають (не в грошах наша проблема), але досі ще бояться навіть там (на верхах СКВУ), що наша незріла громада в Канаді не захоче посилати дітей до таких шкіл, (а чому ж вона аж до Риму посилає?).

І було б найкраще українську гімназію в Канаді афіліювати з університетом — через готовий уже виховний інститут, як ось *Інститут Св. Володимира*, який і так уже припасований до Торонтонського університету.

БЕЗМЕЖНА УКРАЇНЬСЬКА СЕРДЕЧНІСТЬ

О. Мельниченко: "Від щирого серця". Поезії.

Вид-во "САД", Нью-Йорк, 1973 р.

Як сам автор пише в передньому слові до своєї збірки "ця збірка здебільшого відбиває інтимні родинні переживання у стосунках між батьками й дітьми, братами і сестрами, предками і продовжувачами роду й народу". Автор не претендує, щоб його вважали за професійного чи виробленого поета, задовольняється тим, що розуміють його щирість, оцінять його намір і зусилля покласти на папір мову його серця — як члена його родини у найвужчому і найширшому розумінні. Він так само сердечно дякує тим, хто його зрозумів і допоміг порадами та впорядкувати й видати збірку — дякує професорові Г. О. Костюкові, Д. А. Ніколенкові, Н. П. Щербині.

Самі заголовки віршів указують на суто родинну тематику та на теплі родинні почуття: "Тяжкий спомин про дружину", "Лист рідним на Україну", "Лист до брата", "Моїм дітям", "Пам'яті матері", "Відповідь сестрі на Україну" і под. Переповідаючи віршем сестрину відповідь, яка тужливо написала про втрату свого чоловіка, Олександр Мельниченко виявив не абиякий хист:

Чоловіка не маю,
І живий він чи ні,
І де проживає, —
Ніхто не скаже мені.

Чи в лісах дрімучих,
Чи в пісках сипучих?
А чи, може, на тім світі
Серед сил могутих?

На родинні теми в ширшому розумінні бачимо в збірці: "Відкриття пам'ятника Т. Г. Шевченкові", "Знайомство з Чикагцями", "Хрищення Коцюбівки", "З австралійських вражень" та ін.

Автор вступної статті до збірки Н. П. Щербина зазначає, що основа її — "сімейний віршований альбом, проте альбом поширеного типу". І це так. Навіть розуміння родини в віршах О. Мельниченка поширене не лише в просторі, але й у часі, йому бо дорогі, близькі й найдавніші здобутки своєї нації — це бачимо у "Заповіті" (Дітям).

Д. К.

Коли менше будемо боятися воріженьків, оглядатися на мертве лиходійство забутого Дюї та не будемо так песимістично дивитися на ідею української гімназії (бож ідея в засаді добра!), то вже завтра зможемо закласти українську гімназію в Торонто, щоб спершу там, як у зразковій українській школі, поставити "вишкіл нашої молоді на якнайвищому рівні", як того вимагає Микола Мороз, представник нашої молоді, яка ще не відчужилась від нас.

ЩОБ УКРАЇНСЬКУ ГІМНАЗІЮ МАТИ ЯКНАЙШКОРШЕ

(Сугестії)

Діяти треба вже не словами, а практичними кроками. Насамперед, коли орієнтуватися на Торонто, створити діловий комітет, який би діяв від імені СКВУ і КУК. Членів комітету мати таких, які б охопили всі ділянки організаційної роботи — і потворили відповідні комісії: статутково-організаційну, адміністративно-фінансову (чи господарську), академічну. Слід уникати великої кількості комісій. Голови комісії мають бути членами президії комітету.

Першим ділом комітету має бути — увійти в порозуміння з Інститутом Св. Володимира, що при Торонтонському університеті, і вивчити можливість для тимчасового розміщення гімназії в наявних його приміщеннях. Одночасно розпочати переговори з Торонтонським університетом та онтарійським провінціальним і міським органами освіти (міністерство і відділ освіти) про фінансування гімназії, скоординування її академічного профілю з онтарійською системою освіти та в справі автономного правного становища гімназії. Бажано залучити до співпраці (сприяння справі) українців з-поміж членів міської ради, онтарійського та федерального парламентів, із сенаторами включно, а особливо — заручитися підтримкою з боку міністра С. Гайдаша, який відає справами багатокультурності та багатомовності (федеральний уряд). Вихідна формула комітету в цій справі може бути така: цивілізованій країні личить мати окремі національні школи, які готуватимуть їй (країні) потрібні освічені кадри для внутрішніх потреб і міжнародних зносин. Канада ж — найпередовіша в світі країна щодо визнання прав і привілеїв національних меншин, практично здійснює в себе урядову (державну) політику багатокультурності та багатомовності, тому Канада має служити взірцем і прикладом до наслідування для всіх країн світу з багатонаціональним (різнонаціональним) складом населення.

Що має робити статутково-організаційна та адміністративно-фінансова комісії, кожному ясно. Головне, щоб до тих комісій увійшли не лише компетентні, але й ініціативні та відповідальні люди, які найменше говорять, але зміють довести розпочату справу (проект) до завершення. Балакуни та сиромудрі мудрагелі можуть загирити справу в самому її зародку.

Інша річ — про що має думати і що робити академічна комісія. Вона має найбільше робити і не сміє розтягати своїх плянів на довгий час. Головні її завдання: укласти з відповідними фаховими людьми програми навчання — для всіх класів української гімназії; прискореним порядком дібрати найвідповідніші з наявних підручники, а решту — для тимчасового вжитку скомпільовати на підставі дотепер відомих, але застарілих чи "ідеологічно" нестраних (супіль-

ні науки-дисципліни, а також точні та природничі науки, де зміст задачок може бути насичений "ідеологією" чи природничі явища витлумачуються атеїстично і т. д.); підшукати найвідповідніших учителів з усіх дисциплін, завуча і директора гімназії та рекомендувати їх до затвердження (залежно від клявзулі в статуті) міському відділові освіти, університетові чи міністерству освіти. Справу треба ставити так, що весь адміністративний і вчительський персонал має бути на рівному в усіх відношеннях становищі з онтарійськими вчителями середніх шкіл (гай-скул). У тому разі, якби органи освіти не погодилися фінансувати українську гімназію повністю, адміністративно-фінансова комісія (пізніше це буде референтура) має негайно розгорнути збірку в усій Канаді і поза її межами.

На підставі дотеперішніх інтенсивних розмов і нарад можна зробити такий менш-більш категоричний загальний висновок про академічний профіль української гімназії в Торонто (список дисциплін, обсяг програм, навчальний плян — сітка годин на кожну дисципліну, викладова мова чи мови):

а) усі основні дисципліни в українській гімназії викладаються українською мовою;

б) англійською мовою викладаються: англійська мова й література та, можливо, ще деякі курси з канадознавства (їх визначити наперед не можна);

в) обсяг програм (вимоги) із кожної дисципліни не сміє бути нижчий, ніж у англійських онтарійських середніх школах, а обсяг програм із суто українських дисциплін — не нижчий, ніж в українських середніх школах України, але програми з української літератури, історії України, географії та споріднені з ними дисципліни мають бути повніші, ніж у теперішніх школах України.

До списку основних дисциплін належать: українська мова й література (як додатки — ще й елементи церковнослов'янської та староукраїнської мови, української діалектології), історія України (від найдавніших часів до наших днів), географія України (фізична, економічна, адміністративно-політична), українська культура (церковно-релігійні звичаї та обряди, світські звичаї, традиції, театр, образотворче мистецтво, музика тощо, математика, природознавство (анатомія, зоологія, ботаніка, фізика, хемія, мінералогія, астрономія тощо), слов'язнаство, народи Причорноморського басейну, історія і географія світу, європейська і американська література.

Наперед слід подумати і дещо передбачити на перший чи й другий рік існування гімназії — щодо переходового етапу, цебто при наявності неоднаково підготованих учнів в одній класі, з української мови особливо, отже бути пригото-

ФЕДІР КРИЧЕВСЬКИЙ

(у 95-річчя народин мистця)

Федір Кричевський — один з найвидатніших українських мистців-малярів. Народився він 10-го травня 1879 року в селі Ворожбі, Лебединського повіту, на Слобожанщині (радянські джерела подають місце його народин — Лебедин), у сім'ї фельдшера Григорія Кричевського. Вже в двокласовій школі у Ворожбі Федір Григорович виявив великий хист до малярства, і батько рішив віддати його до "Школи живопису, скульптури й архітектури" в Москві. До вступного іспиту підготував його керівник "натурної класи" Костянтин Савицький — і в 1896 р. Федір був вже учнем 1-го курсу цієї школи.

Його вчителями рисування були згаданий уже Савицький, а потім А. Архипов, у відділі малярства — С. Коровін, М. Касаткін, О. Корін, М. Горський, С. Милорадович (українського походження) та Л. Пастернак (жидівського походження), що був членом "Товариства південно-російських художників" (до речі, об'єднання

ваними до паралельних груп з української мови та ще, може, з дечого.

Відповідні українські кола, зацікавлені в добре підготованих вступниках до Колегії Св. Андрія (Вінніпег) та до українознавчих кафедр при Гарвардському університеті (США), можуть скеровувати до української гімназії найдіб'іших учнів, забезпечуючи їх навіть стипендіями. А ті згадані вище навчальні заклади напевно будуть цікавитись програмами навчання в українській гімназії, подаватимуть компетентні поради щодо програм з українознавчих дисциплін, дораджуватимуть бажаний їм ухил з тих дисциплін, щоб випускники гімназії були краще підготовані до університетських українознавчих курсів. І напевно ті вищі школи будуть скеровувати своїх добре підкованих випускників на вчительську працю до української гімназії, що їй найбільше потрібне.

Будучи при Торонтонському університеті, українська гімназія матиме найлегший доступ, як і університет, до учительського коледжу, дипломи якого забезпечуватимуть нашим молодим людям кар'єру — бути добрими викладачами української мови та українознавства в канадських школах усіх рівнів. А такі можливості і перспективи сприятимуть прискореному розростові української гімназії, спонукають відкрити ще десь не одну українську гімназію.

Подаючи перші сугестії, не вважаю за потрібне вдаватися в деталізацію тих чи тих заходів: діло само покаже й підкаже, що саме потрібно буде опрацювати до найменших деталей. Треба тільки взятися за діло.

Д. КИСЛИЦЯ

українських мистців в Одесі). Зокрема Федір Григорович спеціалізувався у знаменитого маляра-кольориста В. Серова, в часи свого навчання відзначався великим талантом та винятковою працьовитістю і двічі був нагороджений медалями.

У 1900 році Ф. Кричевський виставив у цій же школі першу свою композицію "Ной із синами на винограднику", що типізацією персонажів і справжнім гоголівським гумором виразно позначена українською духовісттю. За цю картину рада училища надала Федорові титул "неклясного художника" — 7 травня 1901 року. Не зважаючи на чисто московське середовище, Кричевський завжди почував себе щирим українцем, їздив під час вакацій на Полтавщину та подорожував майже по всій широкій Україні, змальовуючи типи селян та історичні місцевості. Навіть мріяв видати альбом, подібний до "Живописної України" Т. Шевченка. Формування українського патріотизму завершив у нього старший брат — Василь Кричевський, уже тоді широко відомий як знаменитий архітектор і маляр. У 1902 р. Федір відбув подорож до Англії, де виконав ряд малюнків, між ними з коронації англійського короля Юрія V-го.

У 1903 році Федір Кричевський вступив до Петербурзької академії малярства і вчився в майстерні славетного Іллі Рєпіна, що нею керував Д. Кардовський. Працював якийсь час і в майстерні баталіста й панорамного маляра Ф. Рубо (француз). Академію закінчив у 1910 році, бо вчився з перервами через хвороби та матеріальні нестатки. Виконав на конкурс картини композиції "Наречена" й "Оплакування Христа", за які рада академії надала йому звання маляра з правом навчати в середніх та вищих школах, нагородила золотою медалею та наділила стипендією на мистецьку подорож за кордон. Федір Григорович цікавився й граверством, студював офортну техніку в проф. В. Мате. З тих часів походять його гравюри "Троянди", "Вітряк" і "Дедал та Ікар".

В часи свого навчання Федір Кричевський пройшов спершу московську передвижницьку школу, закінчивши петербурзьким реалізмом, а завершення в малярстві знайшов у Західній Європі, куди виїхав у лютому 1911 р. Оглянув музеї й картинні галерії Берліну, Парижу, Туріна, Генуї, Фльоренції, Риму, Венеції та Відня. У Відні та Венеції працював найдовше. Відідхнув від затхлої московської атмосфери і набрався свіжого мистецького повітря, приглянувся до нових напрямків, зокрема імпресіонізму. Бо коли його ранні твори (Портрет матері, Лідії й Галі Старицьких, Голівка дівчини, "Ной з синами...", на-

віль "Наречена") позначені прикметами московського реалізму, то твори після повернення з Заходу вже мають більше імпресіоністичного забарвлення. Далі, поєднуючи нову мистецьку дійсність із старим українським образотворчим мистецтвом, зокрема XVII сторіччя, виробив свій власний стиль, і відтоді його творчий злет увесь час ширшав, аж поки не спаралізував його казенний соцреалізм. Про самобутній стиль Федора Кричевського свідчать такі його твори, як "Три віки", другий "Портрет Лідії Старицької", "Автопортрет" і т. д., а також його пейзажі.

У 1912 році Федір Кричевський відбув подорож по Україні з дослідницькою метою, змалював багато об'єктів, поглибив знання українського побуту, етнографії та взагалі української старовини. У тому ж році був іменований викладачем малярства Київської художньої школи, а в 1914 році став її директором. Як дуже добрий організатор, затримався на цій посаді аж до революції і Української Народньої Республіки. Від 1912 року брав участь у виставках українських мистців у Києві з творами: "Портрет хлопчика", "Літній краєвид", пейзажами з села Шишаки, виставляв прекрасний "Старий міст у Фльоренції", етюди "Дізнана з косами" та "Голова дівчини", зокрема "Три віки" (бабуся, дочка і внучка), що відзначаються не тільки знаменитим композиційним укладом та чудовим кольоритом, але й глибоким психологічним підходом. Крім оригінального кольориту, твори Федора Кричевського цього періоду відзначаються особливою декоративністю.

Кричевський мріяв про заснування Академії мистецтв у Києві. Його мрія здійснилася після Третього універсалу Центральної Ради. В листопаді 1917 року була заснована Українська академія мистецтв, а урочисте відкриття її відбулося 5 грудня 1917 року. Федора Кричевського іменували тоді професором відділу станкового малярства — побіч таких величин як Василь Кричевський (брат), Михайло Бойчук, Олександр Мурашко, Микола Бурачек, Юрій Нарбут, Михайло Жук, Абрагам Маневич та інші. Кричевський виявився як винятково обдарований педагог, а після зречення з посади ректора Василя Кричевського зайняв цей пост Федір Кричевський, пробувши ректором академії до січня 1918 року, коли ректором став Юрій Нарбут. У 1921 році Федора Кричевського знову обрали ректором цієї академії, і він тримався аж до ліквідації академії, тобто до заміни в академічному році 1922-23 на художній інститут.

Нова московська влада, вже під червоним плащиком, діяла так само, як і царська. Крім Петербурга й Москви, ніде не сміла існувати Академія мистецтв, а тим більше в окупованих країнах. Тому Федір Кричевський, як і його брат Василь та інші українські мистці-професори академії, зустріли цю "реорганізацію" з глибоким розчаруванням. Дуже важко доводилось Кричевському, як професорові малярства, працювати в нових умовах розбещеної московсько-більшевицької сол-

Ф. Кричевський: "Автопортрет", 1926-1932

датески, коли напівграмотні типи пильнували "партійної лінії" інституту, в мури якого увійшли студенти — часто нездари та лінтюхи з комсомольськими білетами. Дійшло до того, що Федір Кричевський переїхав до Харкова як професор Художнього інституту.

Після постанови "Про перебудову літературно-художніх організацій" у 1932 р., тобто з нав'язанням соцреалізму, того московського еклектизму останньої фази передвижництва, Кричевський знову повернувся до Києва і був призначений завучем Художнього інституту.

Все ж ця сумна доба не була "пропащим часом" для Федора Кричевського, бо як професор малярства, зокрема портретного, він виховав низку талановитих учнів, які згодом значно збагатили скарбницю українського мистецтва. Як педагог, він був дуже вимогливий і крізь його майстерню пройшли тільки учні великого таланту й непересічної працьовитости. Один з його найкра-

щиків учнів, а сьогодні один з найвидатніших наших мистців на еміграції — Михайло Дмитренко ось як характеризує свого професора: "В його майстерні за тридцять років виховалась велика кількість мистецької молоді, до якої професор Федір Кричевський у професійних справах був досить таки суворий. Слабких і середніх у мистецтві він не любив, похвалами не розкидався. Все те створювало своєрідну атмосферу навколо особи заслуженого професора". ("Нотатки з мистецтва", ч. 2, червень 1964 р.). Вимагав від учнів досконалого рисунка, як основи й завершеного кольориту, а в портреті — досконалої форми з відтінненням психологічної сторони. Отже, давав учням максимум з малярських основ, щоб пустити їх у самостійне творче майбутнє.

У 1941 році Ф. Кричевський виїхав на західні українські землі, "визволені" з-під "іг панської Польщі", побував у Галичині, зокрема в Карпатах, де виконав багато зарисовок для своїх композицій.

За німецької окупації, коли в Україні були закриті не тільки вищі, але й середні школи, Ф. Кричевський проживав у селі Шишаках, а коли московські полчища знову наступали на Україну, виїхав з родиною до Німеччини, однак зненацька заскочила його радянська армія — і мусів повернутися "на рідину". Помер 30-го липня 1947 року в невідомих для нас, однак напевно тяжких обставинах. Можна догадуватися, що мистець мусів зоб'язовано "каятись" за те, що втік на схід, тальщину, як то "каються" в СРСР. Федір Кричевський був суто-українським мистцем та незламним українським патріотом, тому тяжко йому було достосуватися до чужої, ворожої духовости. Не imponувало йому й те, що в 1939 р. надали йому ступінь доктора мистецтвознавства, а в 1940 р. почесне звання "заслуженого діяча мистецтв УРСР".

Однією з найкращих картин Федора Кричевського раннього періоду була згадана вже композиція "Наречена", що її виконав у 1910-му році як дипломну працю. Вона з українською народньою тематикою, і мистець виявився в цій великій картині, як знаменитий знавець українського побуту й етнографії. На темному тлі нутра сільської хати, на першому пляні стоїть наречена, вірніше молода, що її прибирають до шлюбу. Вона йще молода, що її прибирають до шлюбу. Вона з старовинному шлюбному одязі з великим багатством кольорів, яскраво домінує на тлі дружок, свашок та родичів. Як у її обличчі, так і в цілій постаті виявляється життєрадісність та сміливість. Композиційний уклад персонажів, кольористичне багатство одягів, світлотіневі ракурси, а зокрема душевні переживання кожної особи вимовно підкреслює цей найважливіший у житті момент. Зліва сидить пані в чорному, мабуть, запрошена гостя — у важкій задумі. В цій картині Федір Кричевський виявився, як першорядний мистець-психолог. "Наречена" викликала широкий відгук не тільки в українському мистецькому світі, але передусім серед мистецтвознавців Петербургу.

Крім згаданих уже творів Кричевського з дореволюційного періоду, більшість яких пропала, решта — це вже творчий його дорібок з часів т. зв. УРСР. Заслужовують на увагу його жанрові картини з цього періоду: "Селянка з макітрою", "Пастушка" та інші, "Портрет акад. В. Вернадського" й "Портрет Григорія Павлуцького" — видатного історика мистецтва, обидва позначені глибоким психологізмом, оригінальний "Портрет сина", ніжно схоплений "Портрет Н. П. Кричевської" (дружини мистця), "Г. Г. Шевченко" в сидячій позі й "Автопортрет у білому кожусі" на весь зріст, з симетрично розставленими ногами й руки в боки. Голова подана анфас, помітний бистрий погляд. Підхід до автопортрета наскрізь декоративний, кольорит лаконічний. Оригінально стилізований "Хлопчик з пташкою".

З композицій Федора Григоровича тих же часів найоригінальніший триптих "Життя", в ньому зокрема "Любов", "Сім'я" та "Повернення" — стилізовані під особливості старого українського малярства. З кінця 20-их і початку 30-их років походять його твори "Мати" і "Іряха" з багатим і ніжним кольоритом, "Портрет жінки" з цікавим схопленням світло-тіні, "Свати" (гуцули), зокрема монументальна й найвидатніша картина Кричевського "Довбуш", виконана в 1932 році.

До картини "Довбуш" Федір Кричевський підготувався довго й солідно від 1924 року, коли йому вдалося виїхати за кордон СРСР. Тоді, побувавши в Карпатах, виконав низку етюдів, знайшов деякі матеріали у Львові, а зокрема надхнула його до цього твору повість Г. Хоткевича "Камінна душа". Подія зображує, як покарав Довбуш польського пана, однак Довбуш зображений збоку, бо за офіційною ідеологією (агіткою) — справу вирішує "народ", не провідник. Кару вимірює старий опришок у центрі картини, з піднятим вгору топірцем, а Довбуш вирізаний тільки тим, що вкомпонований збоку, увесь в червоному і єдиний сидить на коні. Він погірливо дивиться на пана, що в конвульсіях страху в'ється на землі, праворуч. За ним — у розпачі від жаху пані в білому, що вхопилася руками за голову. Персонажі-опришки дуже вдало розташовані, що дає враження великої маси. Кожний в іншій позиції та по-різному реагує на подію. Зокрема в обличчях підкреслені психологічні вальори. Дуже вдало розподілені кольори, зокрема червоні холонші й сардаки гуцулів. Тло — легкий карпатський краєвид.

Ця велетенська картина мала винятковий успіх

УНСоюз покрие кошти за виїзд і лікування В. Мороза та інших

Український народний союз звернувся 22 лютого 1974 р. до Комісії людських прав при Об'єднаних націях, Міжнародного агентства боротьби за людські права та Червоного хреста в Женеві, що він покрие кошти виїзду на Захід та лікування тяжко хворих ув'язнених історика Валентина Мороза, кібернетика Леоніда Плюща та інших.

Федір Кричевський: "Наречена", 1910

у глядачів. Знаходилась вона у Харківській галерії мистецтва і, на жаль, пропала під час боїв за Харків за Другої світової війни.

Як знаменитий майстер портрета Федір Кричевський виявив себе і в циклі портретів українських письменників, науковців та музик: Г. Сковороди, І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Костомарова, Л. Українки, М. Лисенка та інших, що їх виконав наприкінці 20-их років для ВУАН.

Залишив по собі низку рисунків, начерків та етюдів, а з них найважливіші: "Бондар", "Кінець війни", "Кирило-Методіївське товариство", "Два покоління", "Гуцул з трембітою", "Микола Гоголь", рисунки для рельєфу пам'ятника Шевченку в Каневі, зокрема чудові рисунки для серії "Катерина" Т. Шевченка. Ф. Кричевський працював і над сценічним оформленням опери М. Лисенка "Тарас Бульба" в дусі української архітектури XVII ст., виконав ескізи для костюмів цієї ж опери — з дотриманням стилів тієї доби. Для цього він послуговувався передусім гравюрами тих часів.

Як і кожний український мистець, якому випала доля жити й творити в радянській дійсності, Федір Кричевський також мусів заплатити данину режимові, створивши картини: "Переможці Вран-

геля", "Шахтарська любов", "Веселі доярки", "Розповідь діда" та інші. Хоча від них тхне виразною партійною агіткою, все ж і там помітні українські риси.

Федорові Кричевському належали сотні інших творів, але, на жаль, доля повелася з ними помачушиному. Коли в січні 1918 р. банда Муравйова обстрілювала Київ, зокрема дім проф. М. Грушевського, що перетворився від того на купу згарища, пропав і 30-річний дорібок Василя Кричевського, який мав там мешкання і майстерню, пропали й ранні твори Федора Кричевського, який теж мав там майстерню. Більшість пізніших творів пропала вже під час Другої світової війни, а до наших часів збереглося дуже мало.

Федір Кричевський був мистцем надто високої культури і в нього так глибоко були вкорінені українські первні, що видно з кожної лінії та з кожного мазка його пензля, що не міг він допускатися до "казенного соцреалізму". Тому до історії українського мистецтва він увійшов як щиро-український мистець великого формату. Маючи великий талант, високу мистецьку культуру та будучи винятково працьовитим, він міг заімпонувати своїми творами широким колам Європи, коли б жорстока доля в радянській дійсності не гальмувала його творчих злетів.

ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ З РОСІЄЮ?

У видавництві "Нові дні" вийшла ще в 1972 році праця українського радянського науковця Михайла Брайчевського під назвою "Приєднання чи возз'єднання?" про Переяславську угоду, яка була укладена 320 років тому.

Михайло Брайчевський, працю якого видано за межами України без його відома і згоди, — це відомий і працьовитий український історик сучасної України. Його перу належать такі праці, як "Південна межа черняхівської культури на Дніпрі", "Антський період в історії східних слов'ян", "Біля джерел слов'янської державності", "Про початкову форму феодальної експлуатації в Київській Русі", "Римська монета на території України", "Походження Русі", "Коли і як виник Київ" та багато інших. Багато його творів, виданих на Україні, можна купити в книгарнях на Заході, дарма, що їх видано смішно малими тиражами ("Походження Русі" — 6 тисяч примірників, а "Коли і як виник Київ" — 25 тисяч примірників). Його праця "Приєднання чи возз'єднання" написана, очевидно, перед 1970 роком. На Україні вона не була видана.

Михайло Брайчевський у праці "Приєднання чи возз'єднання?" критично розглядає трактування Переяславського акту чи договору з 1654 року, що його підписав Богдан Хмельницький, гетьман України, з царем Московії. На Україні, як і в цілому Радянському Союзі, Переяславський договір витлумачують так, що нібито Богдан Хмельницький приєднав Україну до Росії навки. Але в дійсності справа з Переяславським договором не така проста.

Договір Хмельницького з 1654 року був складений так неясно, що обидві сторони, відразу ж після його підписання і ще за життя Хмельницького, вкладали в нього, кожний по-своєму, різний зміст. Богдан Хмельницький трактував Переяславський акт як звичайний союз України з Москвою, звернений проти Польщі. Це був військовий союз, подібний до тих, що їх Хмельницький укладав раніше з Кримом, із Туреччиною, а пізніше, після Переяславського союзу, із Швецією.

Переяславський договір 1654 року був викладений в одинадцяти пунктах. Оригінал його не зберігся чи навмисно був знищений тими, кому він не подобався. Довгий час за оригінальний текст договору вважали статті в чотирнадцяти пунктах, які при переговорах у 1659 році князь Трубецький передав Юрієві Хмельницькому, синові Богдана Хмельницького, як "Статті Богдана Хмельницького з 1654 року". Але пізніше виявилось, що ті 14 пунктів були фальсифікатом, зфальшованим у московських канцеляріях.

Різні умови та союзи з татарами й турками не дали Богданові Хмельницькому тих успіхів у бо-

ротьбі проти поляків, яких він сподівався. Україна і далі кривавилася в боротьбі з Польщею, яка вперто не хотіла звільнити окупованих українських земель. 1653 року Богдан Хмельницький рішився звернутися з конкретними пропозиціями, які нуртували й раніше в колі його прихильників, до близького сусіда, православного царя — у справі військової допомоги проти Польщі. На цей крок він не радо пішов. Та й Московія не дуже спішилася допомагати Україні, а чекала поки Україна і Польща обидві знеможуться в боротьбі між собою, а тоді вона їх обох приєднає до свого царства.

Дмитро Дорошенко у своїй праці "Нарис історії України" про те пише так: "Земський собор у Москві на кількох сесіях протягом 1653 року радився про українські справи, і нарешті на сесії в жовтні місяці було винесене остаточне рішення. Обміркувавши справу "безчестія" царському імені з боку поляків, утиски православної віри в Польщі, а також небезпеку, щоб Хмельницький, шукаючи помочі, не піддався Туреччині, Собор ухвалив: просити царя, щоб він прийняв Україну "під свою високу руку задля православної віри й святих Божих церков". В наслідок цієї ухвали вислано в Україну спеціальне посольство під проводом боярина Бутурліна, яке й прибуло саме під кінець 1653 року до Переяслава, де мало зустрітися з гетьманом."

18 січня 1654 року Богдан Хмельницький після низки переговорів з Бутурліним скликав у Переяславі генеральну старшину й полковників, де ухвалено прийняти царську протекцію. Того ж дня зібрано на майдан усіх мешканців Переяслава і козаків та старшину й поінформовано про рішення Богдана Хмельницького. По обіді в церкві мали бути складені присяги князя Бутурліна іменем царя — що "цар оборонятиме Україну від польського короля й не порушуватиме вольностей і прав шляхти, козаків, міщан та взагалі станів українського суспільства", та, з другої сторони, присягне Богдан Хмельницький і його старшини та суспільство. Непорозуміння постало відразу. Бутурлін присягнути відмовився, мотивуючи тим, що ставленик Божий (цар) не присягає, а його слова, переданого через боярина, цілком досить. Тактика царського посла, небажання скласти присягу, насторожила і Хмельницького і всіх присутніх у Переяславі. Але війна України з Польщею вимагала нових, надійніших за татар союзників — і то якнайскорше.

Про цей союз України з Москвою Дмитро Дорошенко в історії України пише: "Та як би не кваліфікувати й не оцінювати форму відносин, які утворилися в наслідок переяславських і московських переговорів, не можна забувати одно-

го: що обидві сторони, і Москва, і Україна, кожна по-своєму розуміли суть цих відносин. Згодившись прийняти Україну "під високу царську руку", в Москві з перших же кроків старались обернути протекторат у інкорпорацію, використовуючи кожне необережне слово, кожну неясну фразу в зверненнях гетьмана до московського уряду, щоб зреалізувати якомога ширше свій вплив на українське життя; особливо ж зручно використовувала Москва різні прояви суспільного антагонізму на Україні. Власне на цім антагонізмі й була побудована вся дальша політика Москви щодо України. З другого боку, гетьман і старшина справді дивилися на протекцію московського царя як лиш на певну, може навіть і тимчасову комбінацію, яка давала змогу нарешті покінчити тяжку боротьбу за незалежнення від Польщі: не вдалося цього добитися за допомогою татар і турків, — так робиться спроба досягти цього за допомогою Москви. Для українського уряду уявилось найважливішим втягнути Москву якомога швидше в війну з Польщею".

Михайло Брайчевський в своїй праці, докладно розглядаючи Переяславський договір та його наслідки для українського народу, прийшов до переконання, що ті події наświetлюються в Радянському Союзі неправильно, тенденційно. На сторінці 18 пишеться: "Виходило, що на протязі багатьох століть український народ боровся головним чином... (кравки автора) проти власної національної незалежності. Що незалежне існування було величезним злом для нашого народу. І що, отже, всі ті, хто кликали його на боротьбу за національну незалежність, були... найлютішими ворогами українського народу. Всі конкретні явища в історії України — події, тенденції, діяльність окремих осіб і самі ці особи — все оцінювалось з погляду не клясової, соціальної суті, а їхньої позиції щодо Росії. Якщо хтось обстоював ідею "воз'єднання" — здобував позитивну оцінку, незалежно від інших умов; той же, хто брав цю ідею під сумнів або (боронь Боже) брав участь у визвольній антиросійській, антицарській боротьбі, — одержував ярлик "мерзенного зрадника", "ворожого ставленника" і "найлютішого ворога", — знов же незалежно від своєї позиції та соціальної програми".

Таке несправедливе, протиукраїнське висвітлення історії, пише Мих. Брайчевський, поставило найвизначніших діячів української історії, дійсних патріотів України, в рубрику зрадників, запроданців, агентів чужих держав та демагогів.

А було, власне, навпаки—Іван Виговський, Іван Богун, Петро Дорошенко, Кость Гордієнко, Іван Мазепа, Пилип Орлик і багато інших, про яких згадує автор, були борцями за кращу долю українського народу, а не якимись зрадниками чи запроданцями.

Михайло Брайчевський, як історик, людина чесна, показав на численних прикладах, що різні "приєднання" чи "воз'єднання", які практикувалися російськими царями, були не чим іншим, як грабежем чужих територій, грабежем чужого майна, заведенням у "так званих визволених

країнах" кріпацтва, убогости та неписьменности. "Економічний розвиток країн, загарбаних царизмом, набирав неприродного, однобічного характеру. Це був розвиток в інтересах метрополії, цебо Москва, такий розвиток, який міцно приковував залежну країну до російської економіки, перетворював цю країну на об'єкт економічного визиску. Це був союз коня і вершника, в якому Росія відігравала ролю останнього" — пише Брайчевський.

Переяславський договір росіяни інакше й не називають, як "воз'єднання" України, ще до того й навіки, з Росією. До Переяславського договору Україна-Русь і Московія існували як окремі незалежні держави, які між собою не мали нічого спільного. Там були царі, дворяни, а на Україні — князі, гетьмани, старшина, козацтво.

Мих. Брайчевський у своїй праці наводить ряд тверджень, які підносяться до незаперечних істин у Радянському Союзі. Загарбницька окупація України та інших суміжних земель російськими царями ніби була зроблена для того, щоб покращити долю тих народів, що їх заселяли. "Постановка питання про загарбання українських земель царизмом як про велике благо для українського народу виникла в нашій історіографії не ізольовано" — пише Брайчевський. Полібні "блага" відчули на своїй шкірі також інші народи. Автор наводить п'ять головніших тверджень, які нібито були благами, що обумовлювали очулячію сусідніх держав, отже благами, які підносяться як щось непорушне, незаперечне. А в дійсності всі ті твердження не відповідають правді. А вони такі:

"1. Приєднання до Росії означало союз неросійських народів з російським народом і, отже, сприяло розвитку їх економічної дружби, сприяло їх спільній боротьбі проти спільних ворогів і насамперед проти царизму.

2. Приєднання до Росії зміцнювало економічні зв'язки приєднаних з російським народом, сприяло їх соціально-економічному прогресові.

3. Приєднання до Росії означало прилучення приєднаних народів до високої і передової російської культури і тим сприяло їх культурному розвитку.

4. Приєднання до Росії було порятунком для цих народів від загарбання іншими країнами (Польщею, Туреччиною, Іраном).

5. Приєднання до Росії неросійських народів завдало удару імперіалістичним країнам, що протистояли Росії на світовій арені і, отже, зміцнювало її міжнародні позиції."

Автор нижче подає, що "Теоретична неспроможність цієї аргументації очевидна навіть з погляду загальноісторичних міркувань. Справді, за допомогою подібних "аргументів" можна виправдати будь-який акт колоніального розбою будь-якої епохи і в будь-якій точці земної кулі." Бо ж факти, які автор подає, говорять протилежно. Приєднані держави стояли багато вище і культурою, і шкільництвом, і добробутом, і економіч-

ТАМ, ДЕ Т. Г. ШЕВЧЕНКО НАПИСАВ "ЗАПОВІТ"

Рясно вродив Шевченків талант на землі Переяславській, де поет побував у 1845 і 1859 роках.

Він виконав замовлення Археографічної комісії, і сюди його привела древня історія міста, згаданого ще в договорі київського князя Олега з Візантією під 907 роком. Переяслав-Руський за своїм значенням конкурував з найбільшими містами Київської Русі — Києвом, Черніговом. Місто багате на пам'ятники давнини, і Шевченко в 1845 році описував й зарисовував земляні вали і рови замку, монументальні споруди храмового будівництва, відшукував унікальні речі часів української козаччини. У Переяславі Шевченко зупинявся у свого давнього приятеля Андрія Козачковського, повітового лікаря. Його господі судилося стати місцем написання знаменитих творів — поем "Кавказ" і "Наймичка", вірша "Заповіт".

Шевченко ненадовго затримався у Переяславі у свій перший приїзд сюди в серпні 1845 року, але вражень зібрав багато. Надто до душі йому припали навколишні села Андруші, В'юнища, Трахтемирів, Манастирок з їхніми мальовничими курганами, озерами, горбами. "Чи пам'ятаєте нашу з вами прогулянку в Андруші і за Дніпро в Манастирище на гору, — писав Тарас Григорович до Козачковського. — Пригадайте той чудовий вечір, ту широку панораму і посередині її довгу, широку фіялкову стрічку, а за стрічкою

но за Росію. Позбавлення шкільництва, заведення кріпацтва, заборона української мови та друкування українських книг — не можна вважати за великі "блага" для українського народу.

Автор у кінці своєї праці, яку ми всім рекомендуємо прочитати, пише, що "українська держава добровільно визнала протекторат Московської держави і ввійшла до її складу при умові точно визначеної угодою автономії".

Що Україна не з'єдналася з Росією навіки, може підтвердити навіть документ, декларація самих творців Радянського Союзу, які зараз по революції визнавали слухність українцям, що їх обдурено царями. В декларації з 30 грудня 1922 року, в якій мова про створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік пишеться: "Воля народів радянських республік, які зібралися недавно на з'їзді своїх Рад і однодушно прийняли рішення про створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік, служить надійною запорукою того, що цей Союз є добровільним об'єднанням рівноправних народів, що за кожною республікою забезпечене право вільного виходу із Союзу..."

Відомо, що й ця декларація так само як і Переяславський договір, використано для того, щоб поневолити український народ та інші народи в ім'я збільшення російської імперії.

фіялковою блищить, наче з золота кований, Переяславський собор. Якась чудова, урочиста тиша. Пам'ятаєте, ми довго не могли промовити й слова..."

Поет міг цілу вічність просидіти у Чернечому гаю в Андрушах, серед лип та верб, зворушений і замислений. "Мені тепер здається, що й раю кращого на тім світі не буде, як ті Андруші", — згадував Шевченко опісля. В Андрушах і В'юнищах він написав кілька гарних пейзажів ("Андруші", "Верби в Андрушах", "В'юнища").

Восени того ж року Тарас Григорович знову приїздить до Переяслава — два місяці мандрує Лівобережжям, описує стародавні могили, городища, майдани, зустрічається з селянами, читає їм свої поезії, вивчає побут. У Переяславі він змальовує Вознесенський монастир, Покровську та Михайлівську церкви, Старокиївську вулицю. Упродовж дев'яти днів листопада Кобзар закінчує дві поеми ("Наймичка", "Кавказ").

У зв'язку з перебудовою кімнат у будинку Козачковського Шевченко переселяється до В'юнищ, де багато працює: за якийсь тиждень пише "І мертвим, і живим", поезії "Холодний Яр", "Псалми Давидові", "Маленькій Мар'яні", "Минають дні, минають ночі...", "Три літа". Поет поспішав, ніби передчуваючи близьке й серйозне нездужання. Воно й справді не забарилося — за палення легенів. Його відразу перевезли до Козачковського. Ніч 25 грудня 1845 року відібрала у хворого Кобзаря багато здоров'я, але подарувала світові вічній "Заповіт":

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій...

Ці рядки народилися у Переяславі, в хаті лікаря Козачковського. Хата збереглася. Нині тут розміщено історичний музей, і дві кімнати в ньому народ називає Шевченковими. Серед експонатів бачимо Шевченкові акварелі, ноти і текст пісні "Ой, піду я до млина (їх записав внук Козачковського зі слів та голосу Марії Степанівни, лікарєвої дружини, з якою Шевченко любив співати цю пісню), ляйпцігське видання заборонених творів Шевченка і Пушкіна (фотоскопічне відтворення), картину з будинку Козачковського, українські національні костюми й побутові речі часів Шевченка, ілюстрації до творів великого Кобзаря, його посмертну маску.

...Стоїть у Переяславі-Хмельницькому хата-святиня. Перед входом до неї — пам'ятник Шевченкові і дві старі акації, що сплелися й утворили один стовбур. Їх, за народним переказом, посадили в одну ямку Шевченко і Козачковський. Є у Переяславі-Хмельницькому вулиця Заповіту, а районна бібліотека для дорослих носить ім'я поета. І ще один приклад, який свідчить про повагу

ІЗ НОВИХ ВИДАНЬ

з короткими анотаціями

Гуцало Євген. ПЕРЕДЧУТТЯ РАДОСТИ. Повісті. Київ, "Радянський письменник", 1973. 424 стор. Тираж 65.000.

Гуцало Євген Пилипович нар. 14. І. 1937 р. в Старому Животові Оратівського району Вінницької області. 1959 р. закінчив історико-філологічний факультет Ніжинського педагогічного інституту. Працював у редакціях різних газет і журналів. У 1962 році вийшла збірка оповідань "Люди серед людей". Майже кожного року появляється його книжка прози. У цій книжці вміщено три повісті Є. Гуцала: "Дівчата на виданні", "Мати своїх дітей" і "Передчуття радості".

Кваченко М(ихайло). ТЕОФІЛ КОПИСТИНСЬКИЙ. Київ, Мистецтво", 1972. 87 стор. Тираж 2.000.

Теодфіл Копистинський, маляр, народився 1844 р. в Перемишлі. Вже в середній школі проявляв здібності до малювання. 1868 р. Копистинський вступає до Краківської школи мистецтв.

Ще будучи учнем тієї школи (з 1871 р.), він виставляв свої картини на виставках польського Товариства приятелів красного мистецтва. Картини як "Бойко", "Погруддя рицаря". В Краківській школі постали такі картини: "Дідусь", "Жіночий портрет", "Пейсаж із Перемишля", "Сирітка", "Убогі", "В селянській хаті", натюрморт "Сорока" й ін.

Після трирічного навчання у Кракові мистець переїжджає до Віденської академії образотворчого мистецтва (1871-1872), малює "Дама з камелею", "Автопортрет", "Далматинка", Портрет А. Яновського. 1872 р. Рада Народного Дому у Львові і Ставропигійського інституту доручають йому малювати портрети членів інституту. Тут він у школі викладає рисунок, малює картини "Українські дівчата", "Сільська дівчина", "Селянка з околиці Жовкви", "Туцұл", "Туцұлка", "Вдова". 1890 р. відбув подорож до Києва та Одеси, щоб ознайомитися з давніми історичними пам'ятками українського мистецтва,

перейсавців до пам'яті Шевченка. В Андрушах була церква, що її поет малював, та на старому місці віднедавна... нема Андрушів. Вони, як В'юнища, опинилися на дні багатководного Канівського моря, хвилі якого хлюпочуть тепер під самим Переяславом. Але Андрушівську церкву збережено. Цей пам'ятник дбайливо розібрали й перевезли у Переяслав-Хмельницький музей народної архітектури й побуту — унікальний музей просто неба. Тут вона, сучасниця великого Кобзаря, й "оселилася" навечно.

О. КЛИМЧУК
("Життя і Слово")

тва, особливо настінним розписом церков. У Галичині він на замовлення багато малює для церков. У той час поживавилася видавнича справа у Львові, а з тим і потреба ілюструвати книги. До того часу ілюстрували чужинці. Копистинський починає ілюструвати дитячий журнал "Дзвінок" та деякі журнали церковного характеру. В "Дзвінку" друкувалися вперше такі твори І. Франка, як "Лис Микита" і "Пригоди Дон-Кіхота" — їх ілюструє Копистинський. У цей час він виявив великі здібності у реставрації та консервації пам'яток давнього мистецтва. В Галичині запрошують його відновляти в церквах різні картини, а робив він це так уміло, що його запросили й до Кракова, де він реставрував давні фрески катедрального костелу на Вавелі.

Останній період творчості Копистинського характеризується нахилом до символіки й алегорії ("Сон русалки", "Воскресіння України", "Суд ХХ сторіччя"). Під час світової війни 1914 р. мистець зазнає матеріальної нужди. Хворий, без засобів до життя опинився в притулку для вбогих, де і помер 1916 року.

ІВАН ФРАНКО У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ. Книга друга. Львів, "Каменяр", 1972. 336 стор. Упорядкування, передмова та примітки О. І. Дех. Тираж 8.000.

До 100-річчя від дня народження Івана Франка (1956) був виданий Львівським книжковим видавництвом збірник "Іван Франко в спогадах сучасників", який упорядкували О. І. Дех та Н. П. Корнієнко, 595 сторінок, однак тут не можна було вмістити всіх матеріалів. Тоді й задумано видати другу книжку спогадів. В цій другій книжці вміщено 76 спогадів.

З преси відомо, що в Києві готується до друку 50-томове видання творів І. Франка, але до нього не ввійде вся спадщина Франка, бо, мовляв, тоді треба б було додати ще 50 томів. А чому б не випустити і 100-томове видання?

Тогобичний І(ван). П'ЕСИ. Київ, "Дніпро", 1972. 351 стор. Упорядкування і вступна стаття та примітки Оксани Кобилецької. Тираж 4.000.

Іван Андрійович Щоголів (літературний псевдонім — І. Тогобичний) народився 25. ХІ. 1862 р. в містечку Городище на Київщині. Закінчивши однокласову школу, працює в механічній майстерні, а згодом переходить на залізницю рахівником. Відтоді і аж до 1899 р. він був пов'язаний з роботою на залізницях. З 1879 р. бере участь в аматорських виставах як актор. 1885 р. І. Тогобичний написав комедію російською мовою "Свиное сердне". Українською мовою починає писати з п'єси "Вовкулака", 1892 р., тоді ж пише мелодраму "Золоті кайдани",

1896 р. мелодраму "Затублений рай", а також "Вихрестка", опісля з'являються його п'єси "Душогуби" (1898), "Мати-наймичка" (1899), "Кохайтеся, чорнобриві" (1896-1901), "Не убий" (1902), "Кого судити?" (1905), "За веселе життя" (1905), "Чаклунка" (1905), "Черниця" (1906), "Борці за мрії" (1903), "Бунтарі" (1906). Із побутових п'єс, мабуть, останньою була комедія "Содом" (1911). Тогобічний писав і одноактні п'єси.

1933 р. Тогобічний умирає в Ірпені, там і похований. У цьому збірникові п'єс Тогобічного вміщені: "Душогуби" — драматичні малюнки на 5 дій, "Мати-наймичка" — драма на 4 дії, "Кохайтеся, чорнобриві..." — драма на 5 дій, "Борці за мрії" — драма на 4 дії, "Черниця" — драма на 5 дій, "Совість" — кошмар на 1 дію, "Черная неблагодарность" — драматичний етюд на одну дію, "Смерть за свободу" — драматичний етюд в 2 картинах.

Рабіндранат Тагор. Оповідання. Переклад з бенгальської Ілька Мазура. Вступна стаття Станіслава Тельнюка. Київ, "Дніпро", 1972. 151 стор. Тираж 50.000.

Р. Тагор відомий у цілому світі. Його перекладають різними мовами. Він написав 50 збірок поезій, дванадцять романів і повістей, понад сто оповідань, понад тридцять п'єс, майже двісті публіцистичних статей, пісні, праці з філософії, релігії, літератури, підручники, музичні твори, він і малював, залишивши по собі чимало картин. У цій збірці вміщено 16 оповідань. Українською мовою 1918 р. видано томик перекладів поезій Р. Тагора — "Садівник", зробив переклад і підготував книжечку до друку Юрій Сірий. Того ж року в Києві вийшла невеличка книжечка під назвою "Раб ін-Дранат Тагор. Місячний серп. Переклав Юх. Мих.", видавництво "Грунт". Переклад зроблено поетизованою прозою. Перекладачем і автором статті був не поет за професією, але добрий знавець поезії, відомий український мистець Юхим Михайлів. Тепер перекладають поезії Тагора М. Бажан, В. Мисик, Б. Тен, Д. Паламарчук, а свого часу перекладав і М. Терещенко. 1962 р. вийшла збірка: Рабіндранат Тагор. Поезії. Київ, Державне видавництво художньої літератури, передмова Л. Новиченка, переклади згаданих поетів.

1966 р. вийшла книжечка поезій "Титанджалі" в перекладі з бенгальської Віри Вовк і Ігоря Костецького, Мюнхен, видавництво "На горі".

"Титанджалі" і "Дари" сам Тагор переклав на англійську мову і за ці поезії дістав 1913 року нагороду Нобеля.

Рабіндранат Тагор народився 7. V. 1861, а помер 7. VIII. 1941.

Булка Ю(рій). Нестор Нижанківський. Київ, "Музична Україна", 1972. 39 стор. Тираж 6.550. Серія: "Творчі портрети українських композиторів".

У цій монографії подано життєвий і творчий шлях композитора Нестора Нижанківського, який народився 1893 р. в Бережанах, Західна Україна, в родині священика — відомого диригента і композитора о. Остапа Нижанковського. Перших кроків у музиці навчав Нестора батько. 10-літній Нестір

бере участь у концертах як піяніст. Після закінчення гімназії в Стрії вступив до Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові і почав навчатися гри на фортепіані у М. Криницької.

1920 р. Н. Нижанківський вступає до Віденської музичної академії, учився у проф. Й. Маркса, відомого композитора і музикознавця. Під керівництвом свого професора пише свої вже зрілі твори. У Празі з 1923 р. Н. Ниж. почав викладати в Педагогічному інституті ім. М. Драгоманова разом із Ф. Якименком і П. Щуровською. Тоді ж він вступив до Школи вищої майстерності композитора В. Новака і під його керівництвом завершує своє навчання. 1927 р. висилає до Львова на конкурс "Бояна" свій хоровий твір "Талочка" і дістає нагороду. Наприкінці 1929 р. повертається до Львова, стає викладачем теоретичних дисциплін у Львівському музичному інституті ім. М. Лисенка.

За його ініціативою 1934 р. постає Союз українських професійних музик (СУПРОМ), заходами якого з 1937 р. видавався журнал "Українська музика".

Після зайняття Галичини советськими військами, Нижанківський по кількох місяцях виїздить на Захід. Він хворий, нервово вичерпаний пережиттями останніх місяців, 1940 року, на 47-му році життя, Н. Нижанківський помер у Лодзі. Він залишив до 40 композицій. Багатьох із них досі не знайдено.

Романси Н. Ниж. з молодечих літ: "Не співай по весні", "Снишся мені", "Прийди". Уже зріліші, написані під керівництвом Й. Маркса — "Жита", "Засумуй, трембіто", фортепіанові твори "Коломийка", "Імпровізація на українську тему". У Празі пише фортепіанове тріо мі мінор, "Маленьку сюїту". У Львові пише сольові "Поклін тобі, моя зіва квітко", для тенора в супроводі оркестри та хорову поему "Наймит". Для юних піяністів створив альбом дитячих п'єс.

Н. Нижанківський на сторінках преси і журналів писав на музичні теми нариси, нотатки, статті, що сьогодні для історика музики дають чимало матеріалу.

ФІЛОСОФСЬКІ ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА. Київ, "Наукова думка", 1972, 199 стор. Тираж 2.000. Академія наук УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Відповідальний редактор: В. М. Русанівський.

Книжка розрахована на мовознавців, філософів, викладачів. У передмові пишеться: "Філософське осмислення будови і функціонування мови як засобу формування і вираження думки, як знаряддя розвитку людського суспільства становить теоретичну базу сучасного мовознавства. У пропонованій колективній праці зроблено спробу узагальнити такі центральні питання теорії мови, як знакова природа мови і її місце серед інших семіотичних систем, деякі аспекти взаємовідношення мови і мислення, зокрема специфіки виявлення категорій форми і змісту в лінгвістичних одиницях, взаємозв'язок між поняттям і лінгвістичним значенням і т. ін. Вперше в українському мовознавстві порушується тут питання про психологічні основи індивідуального мовлення. Висновки окремих розділів і книги в цілому базуються на узагальненні новітніх

досліджень в галузі теорії мовознавства і конкретної мовної аналізи, проведеної переважно на ґрунті слов'янських мов, насамперед української."

Тютюнник Григор. БАТЬКІВСЬКІ ПОРОГИ. Оповідання. Київ, "Молодь", 1972. 176 стор. Тираж 50.000.

Звертаємо увагу, що є Григорій Тютюнник і Григорій Тютюнник, обидва Михайловичі і обидва народжені в с. Шилівка, обидва — сини одного батька, але не однієї матері.

Григорій Тютюнник (1920-1961) був тяжко поранений під час війни і в наслідок тих поранень рано помер. Був добрим прозаїком, автор роману "Вир" (1962), оповідань "Зоряні межі" (1951), повісті "Хмарка сонця не заступить" (1956), збірки поезій "Журавлині ключі" (1963).

Григорій Тютюнник народився 1931 року, працює у видавництві "Молодь", виступає з новелами в періодичних виданнях. У 1966 р. вийшла збірка новел "Зав'язь", у 1969 р. повість та оповідання "Деревій".

"Батьківські пороги" третя книжка Григора Тют. У Григора, як і в Григорія, глибокі спостереження, але не розтягнені описи природи, короткими штрихами чітко подані ситуації і характери людей. Мова жива, народна.

У книжці є дуже цінні спогади про брата Григорія, які не лише характеризують Григорія, але і вказують, як сам Григорій став письменником, як удаło на ту тяжку працю наставляв його брат, який мав багато творчих плянів, але відчував, що з кожним днем здоров'я його гіршає.

Кузьмін М(икола). ЗАБУТІ СТОРІНКИ МУЗИЧНОГО ЖИТТЯ КИЄВА. Київ, "Музична Україна", 1972. 226 стор. Тираж 1.000.

В історії музичного мистецтва є чимало ще "білих плям", прогалин у вивченні музичного життя провінціальних міст, до яких зараховувалось і Київ.

Однією з "білих плям" є період виникнення в Києві перших професійних музичних установ — Київського відділення Російського музичного товариства (РМТ), Київського музичного училища при ньому і Київської російської опери. У цьому питанні зіткнулися дві ідеології, а саме російського великодержавного шовінізму та українського націоналізму, які спричинилися до плутанини. Питання стоїть так: чи можна вважати названі музичні установи Києва надбанням української музичної культури?

Автори двох досліджень про діяльність Київського відділення Російського музичного товариства М. О. Богданов (1888) та Й. М. Миклашевський (1913) про українську музичну культуру навіть і не згадували. Для них вона взагалі не існувала. У них Київ — це російське провінціальне місто, а Україна — Південноросійський край.

Завдання цієї книжки — на конкретному історичному матеріалі довести, що РМТ був пов'язаний з історією української музичної культури. Тут іде мова і про важливий етап в історії української музики — про перехід від дилетантизму до професійного музичного виконавства і музичної освіти. Цей перехід здійснено у 60-их роках XIX ст.

Автор подає історію музики на Україні, від XVII

ст. почавши, а точно докладно описує кінець XVIII ст. і ціле XIX ст.

Після 1875 р. музичні заклади Києва, створені Київським відділенням РМТ, далі розвивалися, проте увесь подальший розвиток української національної музики лишився за межами цих закладів. Починаючи з 1875 р. у зібраннях і квартетних вечорах Київського відділення не виконано жодного твору українських композиторів. З 1877 р. зникають з програм і українські пісні.

Бодик Лазар. ДЖЕРЕЛА ВЕЛИКОГО КІНО. Спогади про О. П. Довженка. Київ, Радянський письменник, 1965. 159 стор. Тираж 4.000.

Книжка видана 1965 року, тільки тепер дісталася до наших рук. Лазар Бодик багато років працював асистентом режисера в групі зйомок Олександра Довженка. Бодик розповідає не лише про події творення фільмів, а й заглиблюється в творчу лабораторію Довженка, намагається показати глибину вартість фільмів, а рівночасно заглянути в душу самого Довженка.

Дати фільми такої високої мистецької вартості допомогла Довженкові його любов до України, до українського народу. Саме тому йому заборонено було жити на Україні.

Бодик переповідає розмову із старим, ще дореволюційним оператором кінематографії Б. І. Завелевим: "Розумієте, Довженко — безперечно цікава людина, але мало працював у кіно. Він погано уявляє собі композицію кадру і монтажу. Я його хочу навчити, але він упертий, і я змушений робити все так, як він хоче. Що з цього вийде, не знаю..." А що вийшло, то ми всі були свідками того, що давала Довженкова впертість.

Так само й старий режисер кінофабрики в Одесі, П. І. Чардинін, вважав Довженка не за кінематографіста нової формації, а за "данину дивного часу" і ставився до його творчості іронічно, недовірливо. Але старий оператор М. Ф. Козловський зразу помітив у Довженка могутній талант. Довженко часто називав його своїм хрищенням батьком у кіно.

Довженко був фанатиком праці. Його думки були завжди сповнені нових і то дуже різномірних ідей. Не зважав він ні на втому, ні на голод, ні на холод. Він завжди діяв, умів захоплюватися.

Вийжджаючи в терен знімати фільми, він знаходив час на малювання з натури. Довженко в роки революції був співробітником українського радянського посольства в Берліні і тоді вчився образотворчого мистецтва.

Довженко своїм співробітникам після праці любив розповідати про своє дитинство, про цікавих знайомих людей. Він був талановитий оповідач. Його слухали годинами. Довженко все підкреслював, що кожний справжній мистець не може не вивчати людей, бо самий талант без глибокого знання історії свого народу — пустоцвіт.

Коли Довженко працював, то вся увага була зосереджена на праці, нічого не чув і не бачив. Як він одягнений, де спить, що їсть, чи має гроші — було йому цілком байдуже, але в праці акуратний,

вимогливий і впертий до найменшої дрібнички — і саме це зробило його великим. Бувало, різні технічні співробітники, а то й адміністратори обурювалися Довженковими "примхами", та він був невблаганний. Одні бурмотіли тихо, інші голосніше, але всі знали, що в українській кінематографії сказав нове слово — Довженко.

Ми нині пишаємося Довженком, якого дуже хочуть привласнити собі росіяни. Але скільки він уклав праці в свою творчість, скільки принижень, глузувань, терпінь, критики зарозумілих, заздрісних невігласів він перетерпів! А це ж не допомагало, а перешкоджало в його творчості. Не диво, що він помер у такому відносно молодому віці.

Коли після перегляду його фільму в Харкові й Києві зчинився галас, він писав, що витримує жорстокі бої, з яких неодмінно вийде переможцем. Жорстокі напади групки нерозумних викликають у нього лють і огиду до прихвостнів історії. "Та Бог — чи чорт — з ними, з усіма тими скигліннями і праведниками". Суперечки, критика, доброзичливість і ненависть породили у нього ідею нового фільму.

Довженко був до акторів дуже вимогливий, як і до самого себе; його вимоги були звернені і до кінооператорів і до найменшого співробітника в його групі. Довженко не відзначався терпеливістю, бо такий був його темперамент; він мав довженківську настирливість, довженківську жадобу домогтися мети.

Довженко ніколи не ходив уторованими стежками — він сам їх відкривав і прокладав. Він був мистець-громадянин, якому була чужа неправда, фальш, він глибоко ненавидів випадкових людей у мистецтві, рвачів і нікчем.

Часами Довженко досить суворо обходився з обслуговуючим персоналом, його зауваження іноді були надто гострі й іронічні, але люди не ображались, а намагалися старанно виконати вимоги режисера. Розуміється, це не були якісь там примхи, а справедлива вимога мистця. А чи нині знайдеться багато таких людей, що зрозуміють такі вимоги?

Довженко у свої тридцять п'ять років був життєрадісний, безпосередній. У нього вистачало часу й енергії на все: на велику і складну працю, на задушевні розмови з друзями, на малювання пейзажу, на рибальство.

— Не слізьми вимірюється горе, а мужністю, — казав Довженко. Ці слова відігравали велику роль в його житті — не як звичайна гарна фраза...

ОЛЕКСАНДЕР СМОТРИЧ

"БУТТЯ"

ЗБІРКА ОПОВІДАнь

123 стор.

Ціна 2.50 дол.

3 замовленням звертатися:

"PLY" Co-op Ltd.

768 Queen St. W., Toronto 140, Ont., Canada

Спостереження

На еміграції дехто думає, що Шевченкове "Схаченітьсь, будьте люди!" відноситься тільки до тих наших земляків, які живуть на Україні. (За "Лисом Микиткою").

Новатор у літературі

- Я приніс вам свою першу п'єсу.
- Який сюжет.
- Вона кохає його, а він...
- А він кохає іншу?
- Ні, він теж кохає її...
- Bravo! Нарешті будемо мати щось оригінальне!

Сам про себе

- Чому в тебе в садку немає опудала?
- А навіщо воно мені? Я сам цілісінккий день сиджу вдома.

Переконала приятельку

- Жінка до чоловіка (повісивши слухавку):
- Яка ж та Люба дивачка: цілу годину проговорила з нею, аж поки розтлумачила їй такі прості речі й переконала її...
 - У чому ж ти її, голубонько, переконала? — спитав чоловік.
 - Та коли ти, кажучи, доросла людина і хочеш, щоб у родині був лад і спокій, то мусиш іти чоловікові на компроміс, — люб'язно йому жінка.
 - Хвало тебе за це, — чоловік їй на те. — Як то добре, що я маю таку мудру й виrozumілу жінку. То не будемо купувати тобі п'яте дороге хутро?
 - Що?! Як це rozumіти? — жінка на те здивовано й сердито.
 - Як компроміс, — чоловік їй цілком спокійно і поважно.
 - Я — на компроміс? З якого дива? Діс іс Канада!..

Скромність

- Кінозірка:
- А тепер досить говорити про мене. Поговоримо про вас. Розкажіть мені, будь ласка, як я вам сподобалася в останньому фільмі?

НАРОДНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

- Вітер з півночі — буде холодно.
- Узимку ліс шумить — на відлигу. В народі кажуть: — "За шуміла дібровонька на непогодоньку".
- Різке похолодання — до поліпшення погоди.
- Дим з димара коромислом (низько стелеться над землею) — до нестійкої погоди. Дим стовпом — до ясної, морозної.
- Дим іде на захід. Східний вітер несе негоду.
- Яскраві зірки — на мороз, тьмяні — на відлигу.
- Вдень було ясно, а надвечір небо вкривається низькими шаруватими хмарами — хороша погода збережеться.
- Навкруг Сонця чи Місяця утворюються білі вінці — погода буде доброю.

СОЛДАТ

Вернувся солдат з воячки не вельми вже бравий.
 Радше зовсім негожий, кволий та кульгавий.
 Куля його по стегнах шмагнула нівроку...
 Не годен йти інакше, — тільки все підскоком.
 І так, хоч-не-хоч, танцюристом ставши,
 Вуличним посміховищем зробився назавше.
 Те, що йому дошкульно боліло,
 Безжалісливу юрбу бавило й смішило.
 Дошкандибав врешті до рідної хати.
 — Не порадиш нам скоками в полі помагати.
 Згадав тоді про кума, що до церкви дзвонить.
 А той не пізнає вже, — києм його гонить.
 Подався до коханки, — та й ця лиш регоче;
 Ні серцем, ні тілом приймати не хоче.
 — З таким телепнем в ліжку гуляти до смерті?!..
 Тіла ледве чверть мірки, а скоків три чверти.
 І не думаю вірність тобі зберігати,
 Та з губами на вусах твоїх засинати.
 Тобі вже дорога навпростець до неба.
 Іди собі, небоже! Тут таких не треба.
 Тож пійшов до хреста в полі на роздолі.
 — Христосику сосновий! Порятуй в недолі!
 Чийсь руки тесали тебе неумілі,
 Що так люто знущались на твоєму тілі.
 Маєш кволі коліна, та каліки ноги
 І, мабуть, обминаєш навмисне дороги.
 Такий ти бідолаха, такий тінь від тіні.
 Тож будьмо побратими у лихій години.
 Почувши це Христос, ізсунувся назем.
 Той, що витесав Бога, — спартачив усе разом.
 Обі руки мав ліві, обі ноги праві,
 Сосновими п'ятами топтався по мураві.

— Марна з мене соснина, та мандрика жвавий, —
 Перейду якомсь вічність, — дарма, що кульгавий.
 Помандруємо разом, — одна ж нам дорога.
 Буде трохи людини, а трошечки Бога,
 Поділимось терпінням, — бож мука подільна,
 І обох нас рука звівечила спільна.
 В тебе трохи смішного, і в мене знайдеться...
 Той любитиме перший, — хто перш засміється.
 Підпреш мене тілом, — я тебе поліном;
 І най буде, що буде, — удвох не загинем.
 Так побравшись за руки, пустилися спішно,
 Плуताючи ногами, тупцювали смішно.
 Мандрували так разом безвічні години.
 — Який же годинник зчислить ті хвилини?...
 Минали дні та ночі й не одна неділя.
 Проходили безлісся, безхаття, безпілля.
 Бура їх захопила, темряви безкрайність
 Та всілякого сонця страшна наприявність.

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

Наша славна солістка Київської опери з великим успіхом закінчила концертне турне по Північній Америці останнім своїм виступом у Ванкувері, Канада.

Концерти були не лише тріумфом багатства і краси української пісні, що дихає теплом і ласкою, будить і підносить наш нарід до сонця протягом довгих віків, але й показом великих вокальних здібностей Ганни Колесник, її техніки володіння голосом, інтерпретацією творів — сильною, переконливою, глибоко емоційною, правдивою. І це був тріумф взаємної любови — та ще й якої! — між оперною співачкою і публікою, яка не могла налюбуватися чарівною вродою і граційністю артистки.

Акомпанював Ганні Колесник її племінник Володимир Ратушний.

Ганна Колесник, як написано в програмках концертів, народилася в селі Стила, Старобешівського району, на Донеччині. Любов до рідної пісні привела талановиту дівчину до Києва, де вона закінчила Київську музичну школу.

Як багатонадійну співачку її прийнято до Київської консерваторії.

Ще під час навчання молода співачка бере участь в Українському республіканському конкурсі вокалістів ім. М. Лисенка і отримує звання дипломантки.

У 1963 році закінчила консерваторію (кляса вокалу, педагог-професор Зоя Михайлівна Гайдай) і вступає до Київської опери на працю як солістка. Співала в операх "Запорожець за Дунаєм" С. Гулака-Артемовського (Одарка), "Трубадур" Д. Верді, "Аїда" Д. Верді, "Хованщина" М. Мусоргського, "Сільська честь" П. Масканьї, "Тарас Бульба" М. Лисенка та в багатьох інших.

Працю в опері Г. Колесник поєднувала з виступами в концертах, присвячених Л. Українці, Т. Шевченкові, виконуючи їхні твори, покладені на музику, а також українські народні пісні.

Хто ж це серед ночі, в бурі й вітрові
 Так дуже людяніє і так божествіє?
 Два скакуни божі, дві чудні каліки
 Гопаком відміряють шлях вельми великий.
 Один іде безжурно, і той не в жалобі.
 Обидва обопільно закохані в собі.
 Кульгав Бог і людина, — оба не замало.
 І ніхто не вгадає, що в них так кульгало?
 Обидва шкутильгали, як треба й не треба,
 Аж врешті доскакали до самого неба.

З польської мови переклала

Ядвига Левинська

ТВІЙ РІДНИЙ КРАЙ

Понад 100-тисячна армія донецьких туристів одержала в подарунок добру книжку — "Запрошення до подорожі", випущену видавництвом "Донбас".

Автори нарисів, статей, новель подають читачам найрізноманітніші відомості про Донбас, заглядаючи в його заповідні куточки, розкриваючи найцікавіші сторінки історії краю, розповідаючи про видатних людей, чії імена з ним зв'язані (чи крім Ляшка, Сосюри й С. С. Прокоф'єва, згадано там і Белу Руденку, Солов'яненку, Івана Дзюбу?... — Ред.). Книга містить багато порад, з яких завжди може скористатися людина, що вирушає в похід.

Редакція краєзнавчої літератури видала також збірники про пам'ятки природи Донецької і Ворошиловградської областей, готується до випуску серія нарисів "Твій рідний край".

НА МІЖНАРОДНІЙ ЯРМАРОК

Харків. — У березні в промисловому центрі Федеративної Республіки Німеччини Дюссельдорфі відкритись міжнародний ярмарок. Відвідувачі радянського павільйону зможуть знайомитися тут з продукцією харківських підприємств. Варстатобудівний завод імени Косіора відправив на ярмарок круглошліфувальний варстат-півавтомат, електромеханічний завод — автоматичні вимикачі чотирьох серій, електротехнічний — електродвигуни останнього випуску, електроапаратний — колійні кільцеві вимикачі. Турбінний завод імени Кірова демонструватиме модель високоефективної конденсаційної парової турбіни "К-500—240".

НОВІ РОДОВИЩА НАФТИ

Прилуки, Чернігівської області. — Розпочато будівництво в районі талалаївського газоконденсатного родовища. Тут розмістяться 12 свердловин. Нафта трубопроводом потече у Гнідинці, а звідти — в Кременчук, газ прийме червонопартизанське сховище.

У надрах Талалаївки паливо залягає на глибині 3 тисячі 600 метрів. Піднімається на поверхню під великим тиском.

Родовище має кілька продуктивних пластів, що підвищує його значення. "Багатоповерховим" виявився і мільківський горизонт, де пласти нафти і газу чергуються між собою.

ОБНОВА НА ПРУТІ

Вони стоять поруч — заслужений "ветеран", на якому плин часу залишив свої зарубки, і його юний "побратим". Перший уже відслужив свою службу (107 років), другий тільки починає її.

Новий залізничний міст, недавно введений у дію поблизу станції Чернівці, по-справжньому красивий, в його пропорціях відчувається легкість і смі-

ливість. Разом з тим міст дужчий за свого попередника, який не був розрахований на великовагові поїзди, та й зазнав лиха від повеней на річці.

— На початку 1971 року, — згадує начальник дільниці Олександр Албунас, — тут зібралось на них. Та колектив швидко зростав і міцнів. І ось березі Прута чотири чоловіки — я і три монтажники. Та колектив швидко зростав і міцнів. І ось через три роки роботу завершено, при чому на шість місяців раніше передбаченого терміну.

Міст відкрито. І вже пішли через нього поїзди, навантажені чудовими килимами, продукцією рукавичників, машинобудівників. І вже пропустив новий міст до Чернівців перші вагони, в яких добрива і сільгоспмашини, устаткування для нових підприємств, що будуються на просторах Буковини, товари широкого вжитку.

КРОК ДО ПІДЗЕМНИХ СКАРБІВ

Поблизу міста Долина на Івано-Франківщині закінчено бурити першу в Карпатах розгалужено-горизонтальну свердловину. Суть розкриває сама її назва: спочатку буриться вертикальний отвір, а на певній глибині робляться відгалуження. Кожне до окремого шару залягання нафти, що дає змогу одержати її набагато більше.

Цей експеримент проведено місцевими спеціалістами за рекомендацією вчених українського філіалу всесоюзного науково-дослідного інституту бурової техніки. Керівник робіт кандидат технічних наук Р. Яремійчук розповів кореспондентові:

— Останнім часом у цьому районі продуктивність промислів знизилася. Здавалося, це сталося тому, що вони збідніли. Адже їх вік — сто років. Але за підрахунками вчених тут залягають ще мільйони тонн рідкого палива, основні запаси якого — у згинах геологічних порід. Знайти шлях до нього і дозволяє розгалужене буріння.

Нова технологія допомагає відкрити недоступні досі підземні комори нафти.

УВАГА!

УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО

ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ

В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

**ALASKA FUEL
LIMITED**

425 Jane Street — Toronto 9

**Нашим клієнтам безплатно чистимо печі
й гарантуємо безплатну цілорічну обслугову
печей.**

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх українських шкіл на еміграції:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.50 дол.

2. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

3. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія

Єдиний на еміграції підручник такого типу
Книжка ілюстрована

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

5. Петро Волиняк

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої класи

У цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — 1.80 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.60 дол.

6. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 1

Фонетика й морфологія

Шосте видання

Ціна: у Канаді, США і Австралії — 2.75 дол.,
в Англії — 100 шіл.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 2

Синтакса. Третє видання. Ціна \$2.50

Замовляти в "Нових днях". Школам і книгар-
ням та церковним громадам — знижка.

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М. Ю. Браїчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗ-
З'ЄДНАННЯ, критичні зауваги з приводу од-
нієї концепції".

Книжка написана сучасним українським
радянським істориком. — Ціна: 2.00 дол.

Іван П. Багрянний, "ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД
ПРИРВОЮ". — Ціна: 6.00 дол.

Іван П. Багрянний, "ТАК ТРИМАТИ".

Ціна: 3.50 дол.

Володимир Винниченко, "СЛОВО ЗА ТОБОЮ,
СТАЛІНЕ". — Ціна: 8 дол.

В. Винниченко, "НА ТОЙ БІК" — повість.

Ціна: 3.00 дол.

LOOK COMRADE — THE PEOPLE ARE
LAUGHING...

Підрадянський гумор зібрав і видав
Іван Коляска. — Ціна: 2.50 дол.

А. Юриця, КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ,
оповідання й фейлетони, 184 стор.,
звичайна обкладинка. — Ціна 4.00 дол.

М. Л. Подвезько, УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙ-
СЬКИЙ СЛОВНИК, тверда обкладинка,
близько 60 тисяч слів. — Ціна: 7.50 дол.

М. Л. Подвезько, АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ
СЛОВНИК, тверда обкладинка,
близько 50 тисяч слів. — Ціна: 7.50 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ
ШЛЯХ, ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ". — Ціна: 1.50 дол

Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КAVKAZУ".
Ціна: 0.70 дол.

Олена Курило, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРА-
ЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".

Ціна: 2.00 дол.

Андрій Бондаренко, "Слово в дискусії якої не
було (замість аналізу дивних потягнень
пп. М. Лівницького та М. Степаненка)".

Ціна: 1 дол.

Анатолій Юриця, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПО-
ЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ". — Ціна: 1.00 дол.

Петро Карпенко-Криниця, "ІНДІАНСЬКІ БАЛЯ-
ДИ". — Ціна: 2.00 дол.

Олександр Солженіцин, "НОБЕЛІВСЬКА ЛЕК-
ЦІЯ З ЛІТЕРАТУРИ". — Ціна: 0.50 дол.

Книжки замовляти в адміністрації
"Нових Днів".

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOW I DN!
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

"УКРАЇНСЬКА КНИГА"

Новий список нових платівок, які щойно одержали з України:

СМ-03421-22 Трембіта, Хорова капела.

Худ. керівник В. Пекар. Під небом України (С. Козак — Г. Коваль). Балада про солдата (М. Песков — Г. Никонова) Яблуня (С. Ніколеску — сл. нар.) Лісове озеро (М. Людиг — К. Сеет) Вій, Вітерець (А. Юр'ян — Я. Райніс) Дощ іде (Комітас — сл. нар.) Долурі (О. Мачаваріані — І. Нонешвілі) Дівчино, прощай (обр. П. Милославського) Хор бранців та "У туркени по тім боці" із поеми "Гамалія" (М. Лисенко — Т. Шевченко) Садок вишневий (А. Вахнянин — Т. Шевченко) Ой Морозе, Морозенку (С. Людкевич — сл. нар.) А мій батько орандар (Ю. Йейтус — Т. Шевченко) Уже сонечко закотилося (В. Барвінського) — Ой дуб-дуба (обр. М. Ракова). Диригент І. Жук. Ціна за пластинку \$5.50.

Д 017885-86 Державна капела бандуристів

Української РСР. Худ. керівник О. Мінківський. Рече та стогне Дніпр широкий (А. Крижанівський — Т. Шевченко). Віночок українських народних пісень, Ой з-за гори з-за лиману, Черевички мої, українські народні пісні (Муз. нар. — М. Петренко) Пісня кобзаря з поеми "Тайдамки" (М. Вериківський — Т. Шевченко), Зірненька Донецька (В. Верменич—М. Чернявський) Вареники (С. Сабадаш — І. Кутень) Сходить сонце за горою. Місяць за небі. Та туман ярмом котиться. Засвістали козаченьки — українські народні пісні. Солісти М. Киянець, П. Білинник, Б. Гмиря, І. Козловський, Д. Петриненко. Ціна \$4.50

Д 017887-88 Державний Народний Хор

Української РСР ім. Г. Верьовки. На Україні зіронька зійшла (П. Процька). Тихо над річкою (П. Батюка) Шахтарочка (Г. Верьовка — С. Воскресенко) Туман ярмом Не звивайся та не зростається, Ой у вишневому садочку. Козачок. Пожену я сиві воли до води. Дівчино моя Переяславко — українські нар. пісні. Ластівка, варіації для сопілки з оркестром народних інструментів (Є. Бобровніков — К. М'ясков). Гей, зійду на полонину (М. Машкін). А в полі береза. Йшли корови із діброви. Ой жмариться, дощ, дощ буде. Ой ти, березо кучерява. Ой, піду я понад лугом — українські народні пісні. І в вас і в нас хай буде гаразд (В. Лагоди). Ціна \$4.50

Д 025601-04 Котляревський І. П. Енеїда —

поема. Літературна композиція Д. Франька. Комплект з двох пластинок. Ціна \$9.00

Д 05698-5703 М. Лисенко. Наталка Полтавка

— опера на три дії. Диригент Борис Чистяков. Комплект з трьох пластинок. Ціна \$13.50

С-03427-34 Українська троїста музика.

Зібрання пісень, коломийок, народних пісень та різні музики мелодії з різних областей України. Упорядкував доктор мистецтвознавства Андрій Гүменюк. Комплект з чотирьох пластинок. Ціна за комплект \$19.95

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США на поштову оплату.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928